

Utjecaj komentara na recepciju medijskih sadržaja. ili cijena oneline interakcije?

Krznarić, Ivan

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:620711>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

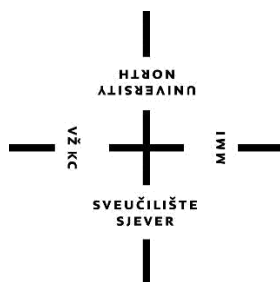
Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-02**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

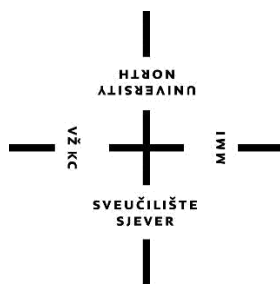
Sveučilište Sjever

Završni rad br. 118/NOV/2018

Utjecaj komentara na recepciju medijskih sadržaja, ili cijena *online* interakcije?

Ivan Krznarić, 0336011468

Koprivnica, rujan 2018. godine

Sveučilište Sjever

Odjel za novinarstvo

Završni rad 118/NOV/2018

Utjecaj komentara na recepciju medijskih sadržaja, ili cijena *online* interakcije?

Student

Ivan Krznarić, 0336011468

Mentorica

Lidija Dujić, doc. dr. sc.

Koprivnica, rujan 2018. godine

Predgovor

Jedan sam od rijetkih koji nikada u životu nisam čitao komentare na društvenim mrežama ispod članaka najpoznatijih hrvatskih portala, tj. portala koje redovno čitam. Jednostavno me nikad nije zanimalo što ljudi pišu budući da sam polazio od pretpostavke kako većina tih ljudi komentira s lažnog profila, a ako je i netko komentirao sa svojim pravim identitetom, jednostavno me nije zanimalo što netko drugi misli o određenoj temi. I ta navika nezainteresiranosti ostala bi vjerojatno još dugo vremena da nisam na drugoj godini studija za jedan seminarski rad odlučio napisati komentar s konstruktivnim elementima o komentarima čitatelja ispod portala u kojima se iznosi mišljenje o redakcijama, novinarima, javnim osoba itd. Pri pisanju tog rada shvatio sam koliko je velika problematika govora mržnje i življenja u prošlosti zaposjela um Hrvata i Hrvatica. Svaki novi komentar čitao sam u nevjerici, koliko je samo uvreda, omalovažavanja i vrijeđanja bilo upućenih ne samo prema novinarima i javnim osobama, nego su se „komentatori“ međusobno vrijeđali, izrugivali pa čak i prijetili. Upravo zbog činjenice i tadašnje spoznaje kako je govor mržnje u hrvatskom medijskom prostoru veoma zastupljen i kako enormno raste, odlučio sam istražiti komentare i njihov utjecaj na konzumente. Također sam napravio analizu komentatora, komentara i samih portala.

Želio bih zahvaliti svojoj mentorici doc. dr. sc. Lidiji Dujić na ukazanom povjerenju i intenzivnoj pomoći tijekom istraživačkog procesa. Isto tako, zahvaljujem svim profesorima Sveučilišta Sjever, kao i svojoj obitelji, prijateljima i kolegama na neizmjerne podršci tijekom studiranja.

Sažetak

Ovaj završni rad donosi istraživanje koje će ukazati na to utječu li komentari zaista na recepciju medijskih sadržaja kod čitatelja. Polazišna točka rada prvenstveno je definiranje i povijesni presjek razvoja *online* novinarstva kako u svijetu, tako i u Hrvatskoj. Veoma je važno ukazati na to kako je, što se tiče trenda *online* novinarstva, Hrvatska bila uz bok svjetskom razvoju portala i blogova, pa tako saznajemo kako je u Hrvatskoj prvi portal pokrenut već u siječnju 1994. godine. Podnaslov *Prijelomna 1998. godina* otkriva nam kako su baš tada hrvatski mediji u sve većem broju prelazili na *online* informiranje javnosti. Jedan dio završnog rada posvećen je govoru mržnje, ali i slobodi govora koji su neizostavna tema kada je riječ o komentarima, portalima i interakciji. Govor mržnje na internetu uzima sve veći mah u hrvatskom medijskom prostoru te smatram kako je iznimno važno upoznati se s definiranjem govora mržnje kao i slobode govora budući da je granica između dva pojma veoma tanka, no važno je upozoriti i na teorijsko viđenje jednog i drugog kao i oblike u kojima se govor mržnje sve češće pojavljuje u Hrvatskoj. Veoma bitan podnaslov ovog djela završnog rada jest i praksa hrvatskih sudova što se tiče kažnjavanja onih koji su bili pod optužnicom nekog vida govora mržnje. Tako ćemo saznati protiv koliko osoba je u Hrvatskoj od 2013. godine do 2016. godine podignuta optužnica te koje su im kazne ili pak mjere izrečene. Središnji dio rada predstavlja znanstveno istraživanje u kojemu sam kroz tri faze pokušao potvrditi spiralu šutnje kao i tezu kako komentari utječu na recepciju medijskog sadržaja.

Ključne riječi: govor mržnje, sloboda govora, komentari, Index.hr, Dnevno.hr

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. <i>Online</i> novinarstvo	3
2.1 Povijest portala u svijetu	4
2.2 Povijest portala u Hrvatskoj.....	4
2.2.1 Prijelomna 1998. godina.....	5
3. Govor mržnje i sloboda govora.....	6
3.1 Što je govor mržnje?	6
3.1.1 Govor mržnje u Hrvatskoj – pravni okvir	7
3.1.2 Praksa hrvatskih sudova – pregled	7
3.2 Sloboda govora	8
4. (Ne)poštivanje standarda profesionalnog novinarstva	10
5. Dnevno.hr.....	13
6. Index.hr	14
7. Metodologija	15
8. Anketa – uvod	16
8.1 Metoda i nacrt istraživanja.....	16
8.2 Anketno istraživanje – zaključak	29
9. Analiza sadržaja	30
9.1 Definiranje istraživačkog pitanja/hipoteze	30
9.2 Jedinica analize sadržaja	31
9.3 Cilj istraživanja	31
9.4 Interpretacija rezultata.....	32
10. Etnografsko istraživanje.....	41
11. Zaključak.....	47
12. Popis literature.....	50
13. Popis slika	52
14. Popis grafova.....	53

1. Uvod

Svijet interneta današnjim medijskim konzumentima, ali i medijskim kreatorima omogućava ono što je prije desetak godina bilo nezamislivo – međusobnu interakciju. Danas je interakcija sa svojom publikom od iznimne važnosti svakom mediju, a društvene mreže prepune su komentara na svakom podijeljenom članku nekog portala što je dokaz kako mnijenje želi međusobno komentirati određene događaje u medijima, iznositi vlastita mišljenja, a nerijetko i izražavati govor mržnje prema manjinama i javnim osobama. Ono što me potaknulo na istraživanje komentara napisanih ispod članaka jest nedavna javna rasprava u Hrvatskoj oko toga treba li zabraniti komentare na društvenim mrežama i *online* medijima te koliko je zapravo tanka granica između govora mržnje i slobode govora. Realnost hrvatskog, ali i svjetskog medijskog prostora jest puno veći broj negativnih komentara za razliku od onih pozitivnih, objektivnih koji će potaknuti *online* debate, iznošenje činjenica i argumenata. Govor mržnje zauzeo je veliki dio medijskog prostora, a taj problem prepoznale su političke elite, hrvatsko pravosuđe i Ministarstvo unutarnjih poslova stoga je početkom godine pokrenut prijedlog zakona kojim će se velikim novčanim iznosima, ali i mogućim zatvorskim kaznama, kažnjavati govor mržnje na internetu.

Također, razlog odabir ove teme i dublja analiza komentara i njihovih autora leži u činjenici da sam bio jedan od rijetkih koji nikada nije čitao komentare ispod novinarskih tekstova sve do siječnja 2017. godine kada sam odabrao napisati komentar o načinu komuniciranja medijske publike s redakcijom, novinarima, ali i javnim osobama. Prilikom pisanja rada ostajem šokiran izražavanjem, govorom, načinom ophođenja i mržnjom koju komentatori pišu. Do tog trenutka nisam znao kako je većina komentara pisana iz mržnje, agresivnosti, zavisti, ljubomore, a samo su rijetki bili konstruktivni, argumentirani i ono najzanimljivije – gramatički, stilski i pravopisno točni. Već tada sam uvidio kako je većina autora anonimna te zaključio: što je govor mržnje žešći, a vulgarnost veća – autor je anonimn.

Razlog takvom pisanju mogli bismo pronaći i u psihologiji. Tvrdim kako je upravo činjenica da danas svatko može „javno“ izreći svoje mišljenje doprinijela tome da osobe koje su nezadovoljne svojim životom, vjerojatno ih nitko ne sluša i nemaju nikakav autoritativni posao (za kojim žude), frustrirani su, nemaju hrabrost, ali ono najvažnije, nemaju prostor u kojem bi iznijeli svoje mišljenje – i baš zato što je internet bezvremenski, bezgranični „prostor“ koji dopušta svakom, i onoj „maloj“ osobi da dođe do glasa, izražaja, rađa se govor mržnje koji proizlazi iz nezadovoljnih i frustriranih osoba.

Za istraživanje sam odabrao dva portala koja su na potpuno suprotnim stranama svjetonazorskog spektra. Razlog odabira takvih dvaju portala, različitih svjetonazorskih ideja i uvjerenja, jest u tome kako bih mogao analizirati dvije grupe komentatora iz čega ćemo saznati jesu li zlokobniji komentari onih konzervativno orijentiranih osoba ili pak liberalnih i postoji li spirala šutnje u obje grupe komentatora. U istraživanju me osobito zanimalo koji spol i dob najviše čitaju *Dnevno.hr* budući da je to jedan od kontroverznijih portala koji svojim objavama potiče nacionalnu i rasnu netrpeljivost kao što i iznosi neke rubne teorije zavjere. Na analizi portala *Index.hr* saznat ćemo koji je omjer anonimnih i neanonimnih autora komentara te koliki je postotak onih koji se nisu složili s člankom koji je analiziran.

Naime, za istraživanje sam izabrao temu koja je u prvom kvartalu 2018. godine u Hrvatskoj bila predmet podjele društva i velikih rasprava, a riječ je o ratifikaciji Istanbulske konvencije. Ovu temu sam prvenstveno odabrao da bih lakše mogao utvrditi konstruktivnost i argumentiranost komentara. Važno je napomenuti kako sam pri odabiru teme morao biti veoma pažljiv jer sam htio izbjeći utjecaj već usađenih i ustaljenih stajališta koji su posljedica tradicionalnih kršćanskih ili patrijarhalnih vrijednosti. Drugim riječima, nisam odabrao članke čija je tema seksualna orijentacija, Domovinski rat, *gay* slikovnice i sl. jer su to pitanja koja će u velikom broju komentatora pobuditi mržnju, bijes, nerazumijevanje i vulgarnost jer oni već „sve znaju o tome“, a time neću dobiti relevantne podatke. Upravo zato odabrao sam temu koja je do početka godine gotovo svima bila nepoznata. Iako i ovdje tradicionalno kršćanski odgoj i okolina imaju utjecaj, ipak postoji mogućnost kako je netko pročitao Konvenciju te shvatio o čemu ona govori, kako cilj nije rodna ideologija, nego zaštita žena te tako pokrenuo argumentiranu i pametnu *online* debatu s ostalim komentatorima.

Kako bismo shvatili do koje mjere je govor mržnje eskalirao i zašto je on najzastupljeniji upravo na portalima, moramo biti upoznati s poviješću i razvojem prvih portala kako u svijetu, tako i u Hrvatskoj. Naime, tek početkom 20. stoljeća *online* novinarstvo u Hrvatskoj počinje munjevitom brzinom rasti, a jedan od glavnih razloga je taj što je sve većem broju hrvatskih građana internet postao dostupan. Ono što se danas javlja kao najveći problem anonimne su osobe koje iz sjene komentiraju i napadaju neistomišljenike te često prijete što je i razlog nedavne javne rasprave u Hrvatskoj oko izglasavanja novog zakona koji bi trebao spriječiti takav način komuniciranja i točno definirati zakon, ali i kazne za one koji se ogriješe od njega.

2. *Online* novinarstvo

Novine su svakako najstariji medij, a sve do prošlog stoljeća bile su i jedini. Stil pisanja u novinama dugo se razvijao, ali pojavom novih medija stil se morao mijenjati i prilagođavati te tražiti usporedne prednosti. Kada se prvi put pojavio radio kao medij, 20-ih godina prošlog stoljeća, svi su predviđali kako će on u potpunosti zamijeniti i „ugasiti“ novine, no to se nije dogodilo kao što ni televizija nije „ubila“ radio. Danas najnoviji medij, internet, obuhvatio je sve medije na specifičan način te svojim munjevitim razvojem ugrožava klasična sredstva javnog priopćavanja, no sigurno je kako internet u bližoj budućnosti neće u potpunosti zamijeniti novine, radio i televiziju. Internet je najslobodniji medij jer nije nadziran te ga je teško kontrolirati. Danas svatko može vrlo jednostavno pokrenuti vlastitu web stranicu i javno djelovati što s druge strane ugrožava položaj novinara u društvu, kako u Hrvatskoj tako i u svijetu. Vjerojatno najveća prednost interneta jest to da su svi podaci, audio, videozapisi i tekst u digitalnom obliku pa ih je vrlo lako koristiti. Također, jedna od pozitivnih strana interneta jest mogućnost korištenja informacija bilo kada, bilo gdje i koliko god puta želimo.

Internet je brz poput radija i televizije, ali nije ograničen vremenom i prostorom. On može spremati podatke na više razina dostupnosti. Na internetu počinjemo s čitanjem kratkih naslova, ako nas zanimaju, prijedemo na opširnije tekstove, dodatne tekstove, arhive itd. Pojedini portali danas vijesti selektiraju tako da one vijesti koje su tog dana najčitanije budu plasirane na samom vrhu portala, tj. zanimanje publike zapravo određuje što je udarna vijest na portalima, dok u novinama, na radiju i televiziji ne postoji takva mogućnost. Osim svega navedenog, specifičnost interneta jest njegova brzina, ali i interaktivnost koju ne može nadmašiti niti jedan klasični medij (usp. Malović 2005: 334-337).

Slika 2.1 Internet omogućava svakom korisniku da bude novinar i javno objavljuje

2.1 Povijest portala u svijetu

Razvoj tehnologije u drugoj polovici 20. stoljeća doveo je do nastanka novog računalnog doba, naime sve više se ostvaruje ideja o svijetu kao „globalnom selu“, koje je svojevremeno McLuhan u svojoj knjizi *Razumijevanje medija* predvidio, a u kojem se događa sve „pred našim očima“. Preteča internetskih vijesti bilo je pokretanje teleteksta kao jedne vrsta spoja televizije i novina, a za to je iskorištena mogućnost slanja digitalnih podataka zajedno s televizijskim signalom. U okviru BBC-a teletekst je razvijen 70-ih godina, a od početka 80-ih postupno su ga uvodile televizije u mnogim zemljama (usp. Najbar-Agičić 2015: 216-217).

Prvi svjetski online medij bio je *Paolo Alto Weekly* iz Kalifornije koji je u siječnju 1994. godine započeo objavljivanje novosti dva puta tjedno, a prve novine koje su se pojavile na internetu još 1993. godine bili su računalni časopisi *Byte* i *Bug*. Zanimljivo je kako su čitatelji *Bytea* mogli na internetu čitati prije no što je izašlo njegovo tiskano izdanje (usp. Brautović 2010: 26).

2.2 Povijest portala u Hrvatskoj

Internet se u Hrvatskoj pojavio 1991. godine kada je na prijedlog Predraga Palea, Ministarstvo znanosti i tehnologije pokrenulo Carnet, a zatim je u studenom 1992. godine uspostavljena prva međunarodna komunikacijska veza koja je Carnetov čvor povezala s Austrijom i svjetskom računalnom mrežom internet. Godine 1993. međunarodna organizacija *Internet Assigned Number Authority* dodijelila je Carnetu administraciju nad vršnom .hr domenom (usp. Brautović 2010: 26).

Prvi internetski portal u Hrvatskoj javlja se nedugo nakon uspostavljanja veze sa svjetskom globalnom mrežom, točnije 1994. godine, a bio je to portal Hrvatske radiotelevizije. Na njemu su objavljivane aktualne informacije koje nisu bili prilagođene internetu, nego su uglavnom bile identične onim vijestima koje su objavljivane na radiju i televiziji. Ovim potezom Hrvatske radiotelevizije Hrvatska nije kasnila za zapadnim trendovima budući da je prvi *online* medij pokrenut u siječnju 1994. godine. Dvije godine kasnije portal pokreće i *Glas Istre*, a 1997. godine pokrenut je Monitor.hr koji je svoje sadržaje objavljivao zajedno s časopisom *Internet Monitor*. Prijelomna godina što se tiče broja portala u Hrvatskoj bila je, smatraju mnogi, 1998. godina otkada su stvari krenule s velikim

ubrzanjem. Godinama se broj internetskih korisnika u Hrvatskoj povećavao, a s njima se povećala i brojnost portala (usp. Najbar-Agičić 2015: 217).

2.2.1 Prijelomna 1998. godina

U Hrvatskoj su u ožujku 1998. godine od deset postojećih dnevnih novina web stranicu imali *Glas Istre* i *Večernji list*. Obzor je jedini politički tjednik koji je imao web stranicu, a od ostalih medija web stranicu su imali *Vijenac*, *Nacional*, *Arkazin* i *Glas koncila*, a što se tiče lokalnih medija web stranice su imale *Glas Podravine*, *Međimurje*, *Brodski list* i *Prigorja* te specijalizirani *Oglasnik*, *Banka* i *Banak*. Tada je u Hrvatskoj izlazilo dvije stotine dnevnih, tjednih, specijaliziranih i lokalnih novina, no samo je njih 12 imalo svoje web stranice. Osnovni razlog kašnjenja u pokretanju *online* portala, kako navodi Brautović u svome radu, posljedica je veoma malog broja korisnika interneta. Naime, samo 6% populacije imalo je pristup internetu i koristilo ga. Brautović se pritom referira na Branka Hebranga koji je zaključio kako hrvatsko novinarstvo tada nije bilo spremno prihvatiti promjene u svojoj profesiji, redakcije si nisu mogle priuštiti drugi tim ljudi koji bi brinuo samo za web, a naposljetku gotovo sve medijske kuće tada su bile tehnički nedovoljno opremljene da bi imale svoje web izdanje (usp. Brautović 2010: 29).

Veliki iskorak napravio je *Vjesnik* u listopadu 1998. godine koji je uz predstavljanje svog portala imao i mogućnost preuzimanja PDF izdanja što je donosilo kompletan sadržaj novina. Tada je svoj portal pokrenuo i *Večernji list* koji je bio dobro opremljen vrsnim tekstovima, videoisječcima i fotogalerijama te se našao u pet najčitanijih portala u Hrvatskoj (usp. Najbar-Agičić 2015: 217).

Slika 2.2.1 Prva naslovnica online izdanja Vjesnika

3. Govor mržnje i sloboda govora

Pod govorom mržnje podrazumijevamo verbalno izražavanje agresivnosti prema manjinskim društvenim skupinama. „To je svaka vrsta govora kojom se širi, potiče ili opravdava nacionalna i rasna netrpeljivost, ksenofobija, antisemitizam, vjerski i drugi oblici mržnje temeljeni na nesnošljivosti“. (Vilović 2011: 68)

„Sloboda govora jedno je od temeljnih ljudskih prava na kojem počivaju moderna društva i koje je kao univerzalno ljudsko pravo istaknuto u svim važnim međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima. Bez prava na izražavanje mišljenja, nema ni slobodnih pojedinaca ni demokratskog, pluralističkog društva“. (Munivrana Vajda 2013: 131-132)

3.1 Što je govor mržnje?

Kao što sam definirao, govor mržnje je svako verbalno izražavanje agresivnosti i netrpeljivosti prema manjinskim skupinama, ali i bilo koga drugoga. Kako navodi Vilović (2011: 68) Mark Thompson, britanski novinar napisao je u svojoj knjizi *Forging War: The Media in Serbia, Croatia, Bosnia, and Hercegovina* kako je govor mržnje u hrvatski jezik ušao kao jezična kovanica koja se „kovala“ u vrijeme rata, a zasigurno bi se moglo reći kako je ta sintagma do tada bila nepoznata u našem svakodnevnom govoru. Tada su mediji sami, ali i uz pomoć političara, započeli potpuno novu retoriku koja je pogađala mete djelotvornije od bilo kojega drugog oružja. Početak tragičnih događaja na našim prostorima 90-ih godina samo je osnažio žestinu govora mržnje u svim novonastalim postjugoslavenskim državama. Ubrzo nakon toga, gotovo svaka zemlja je kroz državne elektroničke medije uspostavila karakterističan i prepoznatljiv govor mržnje.

Razvoj govora mržnje u Hrvatskoj, u posljednjih 20 godina možemo podijeliti na tri razdoblja. Prvo razdoblje mogli bismo smjestiti za vrijeme rata od 1990. do 1997. godine kada su istinski govor mržnje prenosili elektronički mediji, drugo razdoblje obuhvaća sljedeće tri godine, do 2000. godine kada je započela državna briga za smanjenjem intenziteta i ubojitosti govora mržnje, a treće razdoblje govora mržnje započinje 2000. godine i traje sve do danas. Karakterizira ga značajno smanjenje govora mržnje, no on se premjestio s tradicionalnih medija na internetske stranice, tj. na društvene grupe i forume (usp. Vilović 2011: 68).

3.1.1 Govor mržnje u Hrvatskoj – pravni okvir

Hrvatski pojam *govor mržnje* i engleski ekvivalent *hate speech* stavljaju naglasak na „govor“ koji podrazumijeva verbalni izričaj, no pojam govora u ovom kontekstu obuhvaća kako verbalne tako i neverbalne načine javnog izražavanja, kao što su znakovi, geste, simboli, slike itd.

Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije iz 1966. godine ne nastoji na sveobuhvatan način definirati govor mržnje, ali je pravno obvezujuća. Od država stranaka zahtjeva se da zabrane, ali i propišu kao kažnjivo djelo neke pojavne oblike govora mržnje. Prema Konvenciji kažnjivo, između ostalog, treba biti svako širenje ideja utemeljenih na rasnoj superiornosti ili mržnji, poticanje na rasnu diskriminaciju te poticanje na nasilje na bilo kojoj rasi ili skupini osoba druge boje kože ili etničkog podrijetla (usp. Munivrana Vajda, Šurina Marton 2016: 438-439).

Kazneni zakon Republike Hrvatske jasno u svom zakonu pod nazivom *Javno poticanje na nasilje i mržnju* u članku 325. navodi: „Tko putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže, na javnom skupu ili na drugi način javno potiče ili javnosti učini dostupnim letke, slike i druge materijale kojima se poziva na nasilje ili mržnju usmjerenu prema skupini ljudi ili pripadniku skupine zbog njihove rasne, vjerske, nacionalne ili etničke pripadnosti, podrijetla, boje kože, spola, spolnog opredjeljenja, rodnog identiteta, invaliditeta ili kakvih drugih osobina, kaznit će se kaznom zakona do tri godine“, ali isto tako pod stavkom 4 ovog članka ističe: „Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se svatko tko javno odobrava, poriče ili znatno umanjuje djelo genocida, zločina agresije, zločina protiv čovječnosti ili ratnog zločina, usmjereno prema skupini ljudi ili pripadniku skupine zbog njihove rasne, vjerske, nacionalne ili etničke pripadnosti, podrijetla ili boje kože, na način koji je prikladan potaknuti nasilje ili mržnju protiv takve skupine ili pripadnika te skupine“. (<https://zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon>)

3.1.2 Praksa hrvatskih sudova – pregled

Prema istraživanju koje su provele Maja Munivrana Vajda i Andrea Šurina Marton u razdoblju od 1. siječnja 2013. otkada je to djelo uvedeno u Kazneni zakon kao takvo pa do 30. lipnja 2016. godine, zaključile su kako je prema njima dostavljenim podacima u Hrvatskoj doneseno devetnaest pravomoćnih presuda u odnosu na ukupno dvadeset i četiri osobe. Munivrana Vajda i Šurina Marton došle su do zaključka kako je u 58% slučajeva prihvaćen

kazneni nalog od okrivljenih osoba te na isti nisu podnijele prigovor. Od deset osoba u odnosu na koje je sud donio presudu nakon rasprave, samo je jedna odbacivala krivnju i to ona koja je od dvadeset i četiri osobe jedina oslobođena. Zaključuju kako se zbog priznavanja krivnje sud nije ni upustio u dubinsku analizu elemenata toga kaznenog djela. Zanimljiv je podatak kako je prema načinu počinjenja djela sedamnaest osoba kazneno djelo počinilo putem Facebooka, pet osoba grafitima, jedna osoba kazneno djelo počinila je na ulici, dok se jedna osoba (koja je dobila oslobađajuću presudu) teretila da je kazneno djelo počinila putem sredstva priopćavanja, tj. gostujući u radijskoj emisiji. Iz analize presuda proizlazi kako je svih dvadeset i troje počinitelja dobilo uvjetnu osudu (usp. Munivrana Vajda, Šurina Marton 2016: 445-446).

3.2 Sloboda govora

Kazneni zakon u članku 127. *Povreda slobode mišljenja i izražavanja misli*, stavak 1., kaže: „tko uskrati ili ograniči slobodu govora ili javnog nastupa, slobodu tiska ili drugih sredstava priopćavanja ili slobodno osnivanje ustanova javnog priopćavanja kaznit će se kaznom zakona do jedne godine“ dok stavak 2. dalje kaže kako će se kazniti onaj tko naredi ili provodi cenzuru, ili novinaru uskrati ili ograniči slobodu izvještavanja. Također, u zakonu je definirano kako će se do jedne godine zatvora kazniti onaj tko spriječi tiskanje, prodaju ili raspačavanje knjiga, časopisa, novina ili proizvodnju i emitiranje radijskog i televizijskog programa, programa novinskih agencija ili objavljivanje drugih medijskih sadržaja (<https://zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon>).

Pravo o slobodi izražavanja apostrofirano je u svim važnim modernim međunarodnim i regionalnim dokumentima o ljudskim pravima. Počevši od Opće deklaracije o ljudskim pravima, preko Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima iz 1966. godine do Povelje o temeljnim pravima Europske unije iz 2000. godine. Također, slobodu govora jamči i članak 38. hrvatskog Ustava, kao i Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava.

Prema članku 10. Europske konvencije za ljudska prava svatko ima pravo na slobodu izražavanja, pravo koje uključuje slobodu mišljenja i slobodu primanja i širenja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti. Zanimljivo je kako se prema Europskom sudu za ljudska prava pod slobodu izražavanja smatraju i izjave koje šokiraju, vrijeđaju ili uznemiruju. Iako u europskom pravnom prostoru postoji konsenzus kako tzv. govor mržnje spada u izričaje koji se mogu ograničiti i koji nisu zaštićeni slobodom izražavanja, sama definicija govora mržnje i

način njegova zakonskog omeđivanja još su uvijek sporni, kako na međunarodnom nivou tako i u RH (usp. Munivrana Vajda, Šurina Marton 2016: 436-437).

4. (Ne)poštivanje standarda profesionalnog novinarstva

Nepoštivanje standarda profesionalnog novinarstva u prošlosti se događalo često, no pojavom *online* medija oni se još češće krše. Prema Stjepanu Maloviću profesionalni standardi novinarstva su istinitost, poštenje, točnost, uravnoteženost i nepristranost.

Istinitost je temelj novinarstva, a većina novinarskih udžbenika uopće ne definira istinitost jer se o njoj ne raspravlja. Vijest je ili istinita ili nije vijest. Razlog zašto se danas, iako se o tome nema zašto razgovarati, naglašava istina kao temelj profesionalnog novinarstva leži u tome što je novinarstvo u prošlosti, u socijalističkom medijskom modelu bilo propagandno te je važno naglasiti kako si novinar danas ne smije dozvoliti manipulaciju od strane bilo koga, ali niti svojim iznošenjem poluistine ili neistine sramotiti struku i srozavati ugled novinara koji svoj rad temelje na provjerenim podacima. Važno je napomenuti kako novinari nikada ne bi trebali pisati o nečemu što nisu vidjeli, provjerili ili doznali od povjerljivih izvora.

Poštenje je druga, neizostavna značajka profesionalnog novinarstva. Ono u novinarstvu znači da će svaki novinar pokušati doći do svakoga mogućega gledišta na događaj o kojem izvještava – rijetko kada bi to trebalo biti samo jedno, češće su dva ili više gledišta. Također, ono znači kako ćemo svakome tko je spomenut ili napadnut u izvještaju omogućiti da odgovori i iznese svoje stajalište te da će novinar učiniti sve kako ne bi bio pod utjecajem vlastitih stavova ili predrasuda dok izvještava i uređuje. U hrvatskim medijskim kućama, kako su jedni orijentirani snažno desno (konzervativno) dok su drugi snažno lijevi (liberalni) mediji, jasno je kako drugu „zapovijed“ često krše. Samim time što su redakcije obilježene političkom orijentacijom, jasno je kako u njihovim izvještavanjima dolazi do potpuno različitih novinarskih tekstova i iznošenja činjenica na istu tematiku. Konzervativno tradicionalan medij poput *Dnevno.hr* pitanja poput Domovinskog rata, homoseksualnosti, obitelji i braka pa čak i Istanbulske konvencije predstaviti će u potpuno drugačijem svjetlu – onome koji odgovara duhu kršćanstva i tradicije. Potpuno suprotno, portal *Index.hr* takva će pitanja potpuno liberalizirati te naginjati promjeni cjelokupnoga hrvatskog društva pokušavajući mentalitet konzervativizma zamijeniti onim zapadnim, liberalizmom.

Svakome se u poslu dogodi pogreška i zaista, ništa nije lakše nego pogriješiti. Treća „zapovijed“ profesionalnog novinarstva jest točnost. Točnost je najvažnije obilježje svake vijesti, svaka pojedinost mora biti točno napisana, svako ime, svaki citat, svaki broj i to nije dovoljno. Netočnost pojedincima može nanijeti neugodnosti, izazvati podsmijeh, ali može imati dugoročnije i teže posljedice. Svaka netočnost, uključujući tiskarske pogreške, umanjuje

vjerodostojnost novinara i medija. Danas u svijetu interneta, jedna od najbitnijih karakteristika medija jest brzina. Portali pod pritiskom uredništva i same politike medija pokušavaju uvijek biti najbrži pri donošenju nove, aktualne vijesti i tako imati veći broj čitatelja i stvoriti status medija koji prvi donosi informacije o bilo čemu. Upravo je to zamka u koju je svaki *online* medij barem jednom, ali zasigurno je to bilo nekoliko puta, upao. Brzina se odražava na točnost informacija, ali i na pravopisnu i gramatičku točnost što na kraju za posljedicu ima omalovažavanje redakcije, novinara i novinarske profesije u komentarima od strane čitatelja. Točnost je ono za što se „hvata“ svaki čitatelj i što najviše zamjera novinaru usprkos tome što je primjerice većina njih koji zamjeraju „nepismenost“ uglavnom nepismena.

Uravnoteženost znači prikazati strane koje su upletene u događaj o kojem izvještavamo. Dobri novinarski običaji nalažu izvjestitelju provjeravanje svih, pa i naizgled nevažnih podataka, tako je recimo policija samo jedan od mogućih izvora vijesti, ali nipošto ne smije biti jedini jer ni oni nisu nepogrešivi. Istu logiku novinari bi trebali primijeniti prema svim izvorima, službenim i neslužbenim, primarnim i sekundarnim. Neuravnoteženost je osobito vidljiva za vrijeme predizbornih izvještavanja. Svi su znatno osjetljivi na predstavljanje kandidata, pa se i najmanji detalj čini veliki.

Posljednja, ali ne i manje važna jest nepristranost. Kako bi novinarstvo ispunilo svoju osnovnu zadaću i bilo profesionalno, novinar uvijek mora biti nepristran te se ne svrstavati ni na koju stranu. Pri izvještavanju o nekom događaju, bez obzira na osobnu sklonost novinara, on mora taj događaj predstaviti i prenijeti javnosti onako kako se dogodio – prikazivanjem više strana i to onih relevantnih (usp. Malović 2005: 19-45).

Ono što je danas čest slučaj kako u *online* tako i tiskanim medijima jest nepotpisivanje autora ispod teksta. Ova je praksa u Hrvatskoj započela prije nekoliko godina kada su se imena autora teksta zamjenjivala potpisom redakcije ili inicijalima autora i to samo na člancima čije su teme osjetljive. Razlog tomu ponajviše leži u opasnosti i prijetnji novinarima koji u medije iznose različite priče zbog kojih im je sigurnost ugrožena. Nažalost, od opravdanog razloga nepotpisivanja autora teksta samo na člancima delikatnih tema, ta se praksa prenijela i na sve ostale, čak i one najbezazlenije članke. Rijetko ćemo danas na portalima pronaći puno ime i prezime autora teksta i upravo to jedna je od najčešćih grešaka koji medijski djelatnici rade i tako krše standarde profesionalnog novinarstva.

Još jedan zanimljiv fenomen u Hrvatskoj traje već duže vrijeme. Naime, poznato je kako svaka medijska kuća i medij ima svoju političku orijentaciju i to je uvijek ona kojoj naginje vlasnik medija ili pak njegova upravljačka struktura. Upravo kako bi se mediji i njihovi vlasnici ogradili od mogućih tužbi te kako sam medij ne bi direktno otkrio javnosti za

koga „navija“, u Hrvatskoj je praksa imati komentatore koji će pisati članke i iznositi stajalište tog medija kao vlastito te se na kraju članka potpisati. Naravno, u većini slučajeva komentatorova politička orijentacija slaže se s orijentacijom samog medija te naposljetku imamo osobu koja zapravo kroz svoje tekstove iznosi stajalište vlasničke strukture, vlasnika, medija, redakcije, a potpisat će sebe. Neki od najpoznatijih hrvatskih komentatora su svakako Miljenko Jergović, Ante Tomić i Renato Baretić. Ironično je kako upravo ovi komentatori sebi za pravo uzimaju komentirati svaki događaj i osobu, no ne dopuštaju da se njih komentira. Komentari ispod njihovih tekstova zabranjeni su za izražavanje mišljenja javnosti. Ono što se ukida naposljetku će se pojaviti drugdje, posljedica će svakako biti, a dobar primjer za ovo jest napad kantom fekalija na Tomića 2014. godine u Splitu. Dakle, napad koji bi se možda izrekao u komentaru odigrao se na ulicama Splita. Mogao bih samo nagađati je li to zbog toga što netko svoje mišljenje nije mogao izreći putem interneta pa se odlučio na ovaj potez ili bi se svakako to dogodilo, no jedno je sigurno – ne može si nitko dozvoliti bavljenje javnim poslom, osobito novinarstvom, pišući o svemu, a spriječiti javnost da kritizira ili pak pohvali autora.

5. Dnevno.hr

Dnevno.hr komercijalni je portal pokrenut 2012. godine, a njegov vlasnik od osnivanja pa do prošle godine bio je Miljenko Ljubas koji u vlasništvu osim *Dnevno.hr* ima i portale u Srbiji i Bosni i Hercegovini. Godinu dana nakon pokretanja portala započelo je izlaziti i tiskano tjedno izdanje *7Dnevno*. U lipnju 2017. godine Ljubas prodaje prava na portal Mariji Dekanić, vlasnici agencije za digitalni marketing i članici Hrvatske narodne stranke (HNS), a zadržava *7Dnevno*.

Riječ je o portalu koji je izazvao brojne kontroverze i zgražanje hrvatske javnosti u nekoliko slučajeva. *Dnevno.hr* izrazito je desničarski portal kojeg karakterizira orijentacija prema radikalnom hrvatskom nacionalizmu čime pobuđuje tenzije u Hrvata protiv Srba. Osim srbofobije česte su i teorije zavjera u kojima se primjerice tvrdi da je Zemlja ravna ploča, kako su na nebu dva Sunca ili pak da je evolucija Sotonino djelo. Usprkos svemu navedenom, *Dnevno.hr* brzo je postao jedan od najpopularnijih portala u Hrvatskoj. Na svojoj Facebook stranici imaju gotovo 135 000 pratitelja.

U istraživanju koje je provela Zrinjka Peruško u lipnju 2018. godine za *Reuters* koji je radio svoj godišnji izvještaj o stanju medija u svijetu, zaključuje se kako je portal *Dnevno.hr* izrazito desno orijentiran te da je unatoč najnižem povjerenju svih *brendova* koje su obuhvatili u istraživanju zauzeo deveto mjesto na ljestvici najčitanijih *online* medija. Tako je 10% ispitanika za vrijeme istraživanja izjavilo kako je portal „konzumiralo“ u prethodna tri dana, a čak 21% „konzumiralo“ je portal u posljednjih tjedan dana. Kako Peruško navodi, razlog blagog rasta čitanosti ovog portala leži u tome što posljednjih godina rastu radikalno socijalne i politički konzervativne stranke koje organiziraju nevladine organizacije povezane s konzervativnim dijelovima vladajuće stranke, HDZ-a, ali i Katoličke crkve. U istraživanju Peruško također ističe kako na lijevoj strani spektra nema niti jednog usporedivog medija (<http://www.digitalnewsreport.org/survey/2018/croatia-2018/>).

6. Index.hr

Index.hr komercijalni je portal pokrenut 2002. godine, a njegov vlasnik od tada do danas je Matija Babić. Izvorno je bio dizajniran kao web stranica za prikupljanje vijesti iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Srbije. Web stranica brzo postaje popularna, a uskoro je na nju dodavano sve više originalnog sadržaja pa je s time i broj zaposlenika rastao. *Index* je veću popularnost stekao 2003. godine kada su objavili snimku pjevača Marka Perkovića Thompsona na kojoj pjeva pjesmu u kojoj se veliča fašizam u Drugom svjetskom ratu. No, najveću popularnost u Hrvatskoj, ali i čitavom prostoru bivše Jugoslavije, *Index* je zasigurno doživio objavom snimke seksa poznate pjevačice Severine Kojić 2004. godine. Tada postaje jedan od dominantnijih *online* portala te se s godinama penjao ka vrhu najčitanijeg portala.

Portal obuhvaća unutarnju i vanjsku politiku, *showbiz*, sport, prati i razotkriva različite skandale te ima komentatore koji pišu političke komentare, ali se osvrću i na trenutno stanje u kojem se hrvatsko društvo nalazi. *Index.hr* tako na svojoj Facebook stranici broji gotovo 870 000 pratitelja, a ima i prepoznatljiv logo – čili papričica! Ovaj portal poznat je kao jedini neovisan u Hrvatskoj što se, između ostalog, može dokazati tekstovima kojima su godinama prozivali moćnoga i bogatoga hrvatskog poduzetnika Ivicu Todorčića. Kada je svakom mediju bilo zabranjeno o njemu govoriti/pisati jer je financirao sve medijske kuće svojim oglašavanjem, *Index* se nije libio te je često pisao o njemu.

Reutersovo istraživanje također iz lipnja 2018. godine pokazalo je kako je *Index.hr* broj jedan *online* medij u Hrvatskoj. Izvještaj je nastao na analizi mišljenja građana, ali i kvalitativnog istraživanja. Tako *Reuters* navodi kako je *Index* najbolji *brand* te ga opisuju kao digitalni medijski portal koji je poznat po svojim čvrstim stavovima. U istraživanju se 31% ispitanika izjasnilo kako *Index* posjećuju zbog izraženih jasnih i čvrstih stajališta, 24% kaže da je najjača strana ovog portala zanimljiv sadržaj, 20% *Index* posjećuje zbog točnih i pouzdanih vijesti, a 19% čitatelja tvrdi kako na *Indexu* mogu pronaći objašnjenja o kompleksnim pitanjima i događajima. Isto tako, *Reuters* je u svom istraživanju otkrio kako 55% ispitanih *Index* posjećuje barem jednom tjedno, od čega većina ispitanih posjećuje portal više od tri puta tjedno (<https://www.index.hr/vijesti/clanak/reuters-potvrdio-index-je-broj-jedan-u-hrvatskoj/978590.aspx>).

7. Metodologija

U ovom istraživanju koristio sam se metodologijama koje se gotovo u svakoj društvenoj znanosti provode, a riječ je o anketi, analizi sadržaja, a naposljetku i etnografskom istraživanju komentatora. Sve tri faze istraživanja provedene su između 5. i 30. kolovoza 2018. godine. Metodologija istraživanja sastojala se od prvog koraka, a to je *online* anketiranje gdje sam htio saznati navike i mišljenje slučajnog uzorka ljudi u dobi između 18 i 24 godine – no, anketu su ispunile i osobe mlađe od 18 godina kao i one koje imaju više od 55 godina. Time sam dobio raznovrsne pojedince koji su svojim ispunjavanjem ovu anketu činili relevantnijom.

Nakon provedene ankete slijedila je iscrpna analiza sadržaja u kojoj sam analizirao sadržaj i profile ljudi koji su komentirali dva članka na dva portala. Ukupno je analizirano 515 komentara, tj. 377 osoba, točnije njihovi Facebook profili. Njihove komentare sam na osnovu tona sadržaja podijelio u četiri grupe: pozitivni (oni koji se slažu s navedenim stavom u članku), negativni (oni koji se ne slažu s navedenim stavom u članku), uvredljivi (oni koji su svoje, najčešće je to bilo nezadovoljstvo, isticali vulgarnim riječima, tj. govorom mržnje) i neutralni (osobe koje su se slagale s originalnim komentarom, većinom ili su pak pisale u komentaru nešto što nema veze s temom članka). Moram napomenuti kako su osim teksta komentatori često izražavali svoje stajalište emotikonom, fotografijom, videom ili pak poveznicom – takve komentare nisam analizirao. Na kraju analize, osvrnuo sam se i na novinarski tekst koji je objavljen te pokušao utvrditi jesu li u njemu ispoštovani svi standardi profesionalnog novinarstva. Isto tako, komentare sam analizirao po konstruktivnosti kojom su autori „branili“ svoje mišljenje.

Naposljetku je provedeno etnografsko istraživanje kojim želim saznati nešto više o osobama koje komentiraju. Ovo istraživanje je zbog svojih pitanja površinsko i zahvaća trenutna razmišljanja i stavove, ono ne prodire u dublje psihološke analize. Provedeno je *online* pomoću kratkih upitnika na dva različita portala. Kako bih osigurao da će na njega odgovoriti samo autori komentara, upitnike sam postavio na nekoliko desetaka članaka.

8. Anketa – uvod

Najčešće korištena tehnika prikupljanja podataka u društvenim istraživanjima jest anketa, a ona je osobito pogodna za opisna i uzročna istraživanja. Anketa je toliko raširena da je smatramo zasebnom metodom istraživanja. Anketu shvaćamo kao svako prikupljanje podataka uz pomoć upitnika koji može biti proveden *online*, telefonski ili pak „lice u lice“. Upitnik predstavlja unaprijed određenu listu pitanja koja se postavljaju svim ispitanicima, a pitanja trebaju biti složena logičnim redoslijedom kako bi bilo moguće učinkovito prikupljanje podataka na velikim uzorcima (usp. Tkalec Verčić, Sinčić Ćorić, Pološki Vokić 2010: 103).

Cilj istraživanja bio je utvrditi utječu li zaista komentari na društvenim mrežama ispod objavljenih članaka na recepciju medijskog sadržaja kod aktivne, ali i pasivne publike. Pomoću prve metode istraživanja saznat ćemo navike naših ispitanika, u ovom slučaju ciljane populacija je bila ona između 18 i 24 godine budući da je to „nova“ generacija koja najviše koristi *online* medije i na njima se informira. Pomoću ankete uvidjet ćemo koliko i zašto naši ispitanici komentiraju određene događaje, ali i što ih najčešće potakne na komentiranje. Anketa je provedena između 14. i 17. kolovoza 2018. godine putem društvenih mreža, tj. *online* obrasca.

8.1 Metoda i nacrt istraživanja

U anonimnoj anketi sudjelovala je 241 osoba kojoj je bilo ponuđeno osim tri opća pitanja (spol, dob i stupanj obrazovanja) još 12 pitanja. U 11 pitanja bilo je moguće odabrati samo jedan odgovor, u tri pitanja ispitanici su imali prazan odjeljak za upisivanje odgovora, a na jedno pitanje ispitanici su mogli odabrati više odgovora. Trinaest pitanja je bilo obavezno dok su dva pitanja bila neobavezna.

Utjecaj komentara na recepciju medijskih sadržaja, ili cijena online interakcije?

Poštovani,
anketno istraživanje provodim u svrhu pisanja završnog rada pod nazivom "Utjecaj komentara na recepciju medijskih sadržaja, ili cijena online interakcije?". Anкета je anonimna, što znači da nitko neće provjeravati Vaše odgovore. Svi Vaši odgovori strogo su povjerljivi i koristit će se isključivo kao skupina podataka za statističku obradu. Molim Vas da odvojite malo vremena i iskreno odgovorite na dolje postavljena pitanja.
Unaprijed zahvaljujem i srdačno Vas pozdravljam!

*Obavezno

Spol *

- Muško
 Žensko

Dob *

- Manje od 18
 18-24
 25-34
 35-44
 45-54

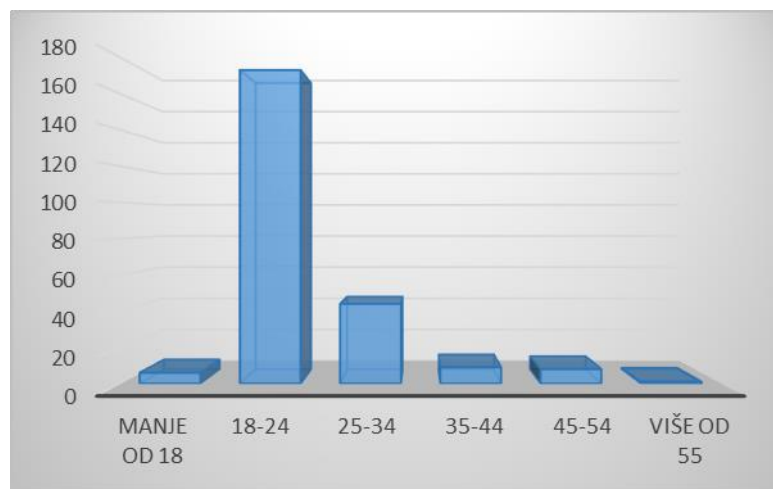
Slika 8.1.1 Anketa je bila dostupna tri dana, a na nju je odgovorio 241 ispitanik

Prvo pitanje spola ukazalo je kako je anketu riješilo čak 80,9% žena tj. njih 195, dok je samo 46 muškaraca odgovorilo na anketni obrazac odnosno njih 19,1%. Već na prvom pitanju spola možemo zaključiti kako su žene mnogo „ažurniji“ spol na društvenim mrežama, ali i prilikom komentiranja određenih medijskih događaja.

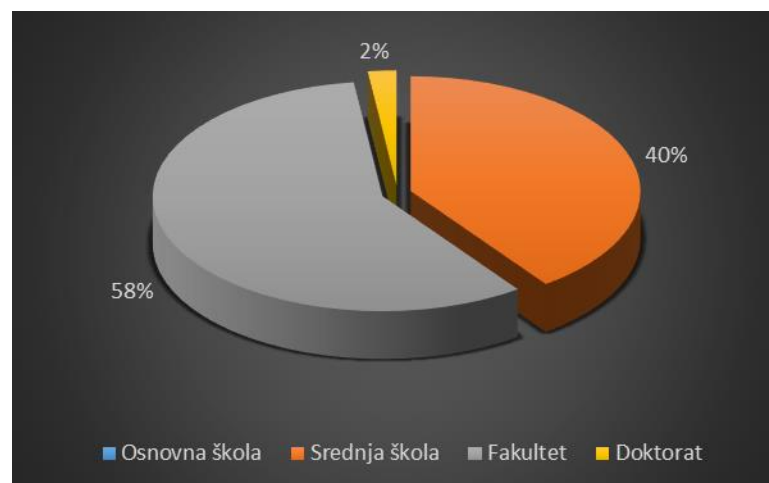
Graf 8.1.1 Spol

Cilj ankete bio je prikupiti podatke o navikama medijske publike, a ciljana skupina su bili mladi između 18 i 24 godine. Razlog zašto sam htio da upravo oni u najvećem broju odgovore na anketni upitnik, a naposljetku se to i dogodilo budući da je 71,8% njih (173 ispitanih) upravo te dobi, jest to što je upravo ta dobna skupina najbrojnija *online* publika, ali i najaktivnija na društvenim mrežama i portalima. Nakon njih, 44 ispitanih je u dobi između 25 i 34 godine (18,3%), 9 ispitanika je između 35 i 44 godine, dok je 3,3%, tj. 8 ispitanika u dobi između 45 i 54 godine. Manje od 18 godina imalo je 6 ispitanika, a samo jedan anketirani bio je stariji od 55 godina.

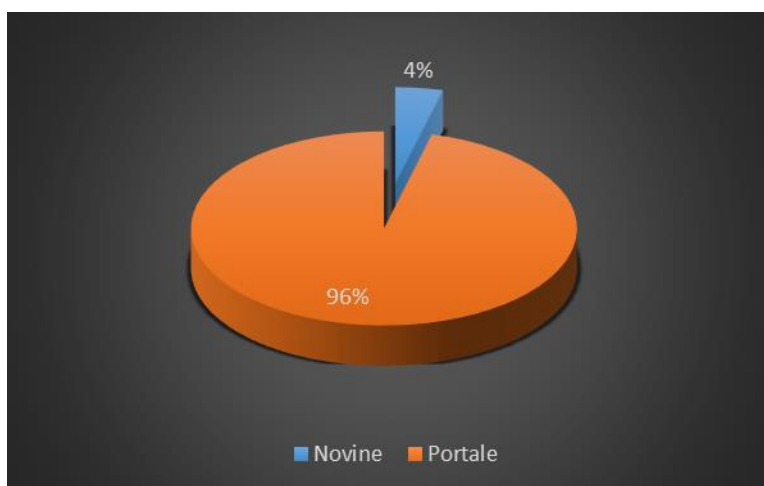
Graf 8.1.2 Dob

Što se tiče stupnja obrazovanja ispitanika, saznao sam kako 57,7% (139 osoba) studira ili je završilo fakultet, 40,2% (97 ispitanih) pohađa još uvijek ili ima završenu srednju školu. Samo 2,1% (5 osoba) završilo je ili se još uvijek nalazi na doktoratu. Nitko od ispitanih ne pohađa niti je završio samo osnovnu školu.

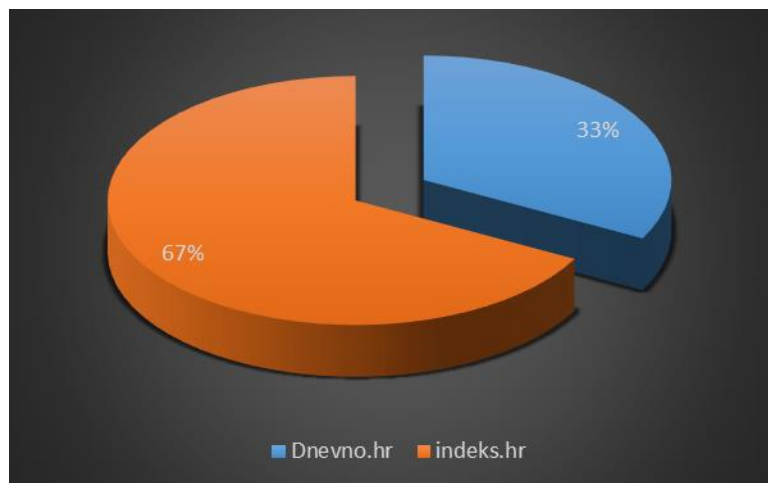
Graf 8.1.3 Obrazovanje

Jedno od uvodnih, ali bitnih pitanja bilo je „Što više čitate?“. Ispitanicima su ponuđena dva odgovora (novine/portale) od kojih je bilo moguće samo jedan označiti. Na temelju odgovora na ovo pitanje zaključujem kako *online* mediji svakim danom postaju sve dominantniji nad tradicionalnim tiskovinama. Budući da je najveći broj ispitanih bio onaj mlađe dobi, rezultati ne iznenađuju, no ipak je vidljivo kako portali mladima, ali i ostalim uzrastima ispitanih postaju jedini izvor informacija. Čak 95,9% (231 osoba) odgovora kako više čita portale dok je samo 4,1% (10 osoba) kao medij koji više konzumiraju navelo novine. Rezultati ovog odgovora potvrđuju brojna svjetska istraživanja koja pokazuju kako novine kao tradicionalan medij izumiru te ih zamjenjuju portali. Internet je danas postao ekstenzija svakog pojedinca i rijetki su oni koji mu se mogu oduprijeti.

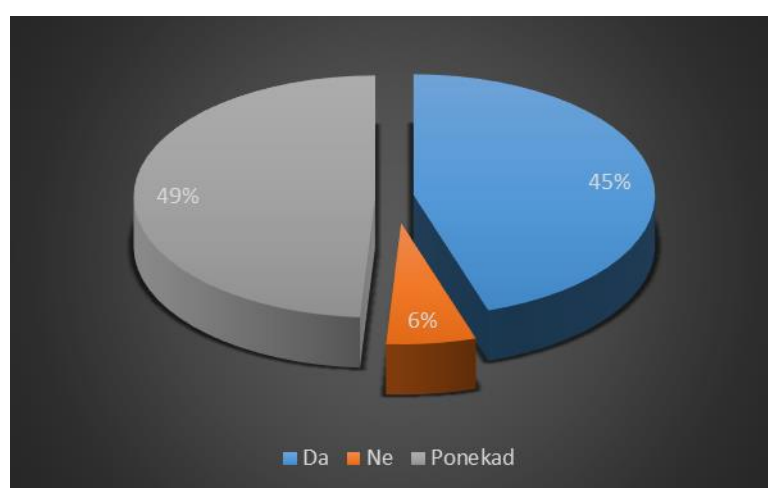
Graf 8.1.4 Što više čitate?

Budući da sam svoje istraživanje odlučio provesti na dva hrvatska portala, *Dnevno.hr* i *Index.hr*, potpuno različitih političkih opredjeljenja, zanimalo me što ispitanici više „klikaju“. Htio sam saznati jesu li više orijentirani prema radikalno desnom, patrijarhalnom portalu *Dnevno.hr* koji izvještava u duhu prošlosti, katoličanstva i tradicije ili pak prema istraživanjima, najposjećeniji portal *Index.hr* koji je na lijevom spektru, liberalan i koji glasi za jedini neovisan portal u Hrvatskoj. Rezultati me nisu iznenadili – 162 osobe radije čitaju *Index.hr* dok 79 osoba ipak preferira *Dnevno.hr*.

Graf 8.1.5 Što radije čitate?

Šesto obavezno pitanje glasilo je „Čitate li komentare ispod objavljenih članaka na društvenim mrežama?“ čime sam htio saznati jesu li istraživanja koja tvrde kako sve više osoba čita komentare i na temelju njih odlučuje hoće li čitati članak ili ne točna, ali isto tako nerijetko se događa da se iste te osobe priključe raspravi. Odgovori koji su bili ponuđeni jesu: *Da*; *Ne*; *Ponekad*. Najveći broj, njih 118 odgovorilo je kako komentare čita *Ponekad* što podrazumijeva kako su skloni čitanju komentara dok je njih 108 ispitanih odgovorilo *Da* – zaključujem kako oni redovito ili pak ispod svakog članka čitaju komentare. Najmanje je onih koji su odgovorili *Ne*, dakle nikada ne čitaju komentare (samo njih 15). Ako odgovore *Da* i *Ponekad* zbrojimo, budući da oba označavaju naviku čitanja komentara, dolazimo do visokih 94% posto ispitanih koji čitaju komentare.

Graf 8.1.6 Čitate li komentare ispod objavljenih članaka na društvenim mrežama?

Sljedeće pitanje, prvo koje je nudilo odjeljak za odgovor bilo je povezano s prethodnim u kojemu sam tražio odgovor zašto čitaju ili ne čitaju komentare. Odgovori su bili raznovrsni i zanimljivi. Tako je primjerice devet ispitanika napisalo kako komentare čitaju jer su im zanimljivi i smiješni, dok pet osoba komentare čita iz dosade.

Neki od odgovora na pitanje zašto čitaju ili ne čitaju komentare bili su: *Zanima me što drugi ljudi misle o određenoj temi; Brza raspodjela friskih informacija; Čitam ih ponekad, sve ovisi o temi članka; Analiziram ih; Zanima me mišljenje javnosti; Da ne bi morala otvoriti članak; Dosadni su; Gubitak vremena; Zanima me članak, ne komentari; Zanimaju me stavovi drugih ljudi i njihovih videnja na situacije koje se događaju; jer su bolji od samih članaka; Ovisi mob ili komp; A neki sado-mazo poriv: kafanske mudrolije, ustaše-partizani; naše se doduše i zanimljivih i pametnih komentara (u manjini) itd. Neki od ostalih odgovora nalaze se na Slikama 8.1.2 i 8.1.3.*

Zašto da/ne ?

241 odgovor

Zato što ljudi pišu gluposti
Ovisi,nekad ih ne citam jer ljudi samo sire svoju mrznju,a opet ih znam procitati i vidjeti da dosta mladih ljudi daje dosta logicne i razumne komentare.
Zanima me sto ljudi misle o temi
Cisto iz znatizelje ds vidim sto ljudi misle o toj temi.
zbog misljenja citatelja
jer su u 99% slucajeva idiotskog sadrzaja, jedino cemu sluze su za zabavu
Jer su niske intelektualne razine.
Zanima me tudje misljenje
Zanima me sta ljudi misle o nekim situacijama
Da vidim kako narod razmišlja
ne da mi se
Čitam ih ier me zanimaiiu mišlienia druiih ljudi. a ponekad se i nasmiiem na neke komentare

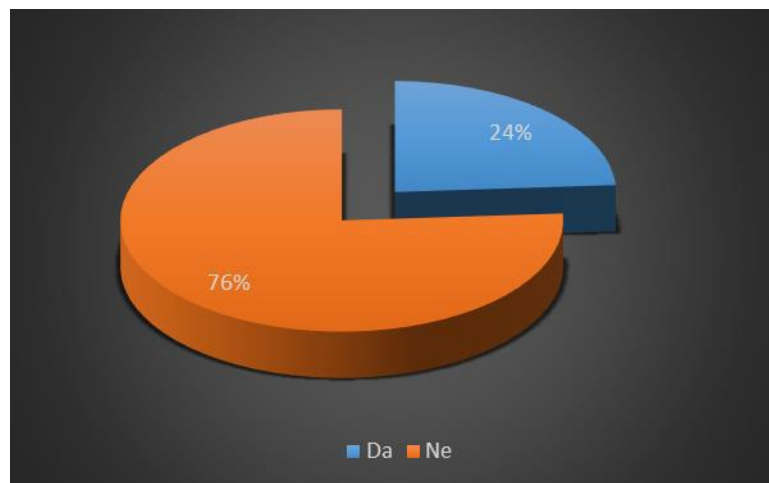
Da vidim koliko su ljudi glupi
Ne zanima me
Tražim duhovite opaske
Jer su humoristični
Najviše radi zabave, pogotovo na navedenim portalima, mišljenja ljudi znaju biti (barem meni) humoristična, nadam se da shvaćate o čemu pričam. :)
Zanimljivi su ljudi koji imaju potrebu tak nes komentirat, a i lijepo se nasmijem ako nis drugo
Provjeravanje istinitosti vijesti; traženje dodatnih informacija
Ponekad, krivo postavljias pitanja
Zanimljivo je
jer ih ima smijesnih
Jer su zanimljivi

Slika 8.1.2 Odgovori ispitanika na pitanje „Zašto da/ne?“ čitaju komentare

Zato jer je to osobno mišljenje i svako ima pravo napisati što želi, a ne čitam ih zato jer me nekad ne zanimaju i u većini slučajeva su glupi.
Zanimaju me.
Zanima me kako ljudi razmišljaju, iako većinu vremena pišu negativne vijesti koje su na kraju popraćene komentarima koje izražavaju nepotreban bijes/ljutnju/neslaganje s toga smatram da čitanje komentara kao ni sam komentar neće utjecati na objavljenu vijest.
Zaintrigira me neka tema, nema pravila. Komentiram rijetko, ukoliko mi baš nešto zapne za oko. Ne pišem svašta na internetu, svatko može pročitati.
Zanimaju me mišljenja ostalih, komentari si show da se nasmijem
Čitam ponekad jer više puta požalim što sam krenula čitati jer ne mogu vjerovati koliko još uvijek ima zatucanih ljudi ko da žive u 15. stoljeću, a ne u 21.
Zanimaju me mišljenja ljudi na određeni događaj i temu.
Zato što subjektivni doživljaji drugih pojedinaca upitne inteligencije ne trebaju utjecati na moje moje mišljenje o tome sadržaju.

Slika 8.1.3 Odgovori ispitanika na pitanje „Zašto da/ne?“ čitaju komentare

Sljedeće anketno pitanje glasilo je „Jeste li ikada nešto komentirali?“. *Ne* je odgovorilo 182 osobe, dok je njih 59 nekada nešto komentiralo. Na temelju odgovora ispitanih mogu zaključiti kako gotovo 25% komentira medijski popraćene događaje i osobe.

Graf 8.1.7 Jeste li ikada nešto komentirali?

Nakon prethodnog pitanja, uslijedilo je prvo i jedino pitanje koje je bilo neobavezno. Razlog tomu je što sam očekivao kako će mi odgovor dati samo one osobe koje komentiraju, a pitanje je glasilo „Ako je Vaš prethodni odgovor bio „Da“, što Vas potakne na komentiranje?“. U svom naumu sam uspio budući da je na prethodno pitanje 59 ispitanih odgovorilo kako je nekada nešto komentiralo, na ovo pitanje odgovorilo je njih 58 – dakle, samo jedna osoba nije dala odgovor na navedeno pitanje. Čak četvero ispitanih napisalo je kako ih na komentiranje potakne „Ljudska glupost“.

Ostali odgovori bili su: *Neupućenost u temu o kojoj se diskutira; Ukoliko imam neki izraženi stav o nekoj temi, uvijek cu komentirati; Apsurdnost situacije; Trenutna situacija; Mislio sam da ima smisla. Vise ne mislim pa ne komentiram; Zadrtnost i konzervativnost pojedinaca; Neslaganje s nekim od komentara ili dijelom članka; Rijetko komentiram. Potakne me sadržaj članka. Najviše komentiram članke o glazbi; Neznanje drugih komentatora; Nepismenost; Ponekad ljutnja; Glupi ljudi itd.*

Ako je Vaš prethodni odgovor bio "Da", što Vas potakne na komentiranje?

58 odgovora

Rijetko komentiram. Cini mi se da su zapravo glavni "komantatori", na svim poznatijim portalima, jedni te isti ljudi koji konstantno pišu iste stvari na iste teme. Najčešće samo izignoriram sve, ali, ako "u krivi trenutak" procitam nekakav rasistički/homofobni/nacionalistički/glupi komentar (kojih u Lijepoj nasoj u 21.st., nazalost ne nedostaje), neću si moći pomoći. Nikada nisam svojim komentarima vrijedjela nekoga. Osnovni cilj mojih komentara je uvijek bio upoznati ovaj narod s novostima 21. st. :)

Izrugivanje

Neistine i površnost u članku ili isti takvi komentari.

Društveni aktivizam

emocije, želja da izrazim svoj stav

Uglavnom dok se ne slažem sa tuđim komentarima

neutemeljeni komentari, neuki komentari

Iskazivanje vlastitog stava

Pretežno komentari drugih ljudi ili sam članak

Laži

da oznacim prijatelje da vide i oni

Manjak intelekta/empatije/neupučenost drugih ljudi

Zanimljiva tema

Pokušavam se ne upuštati u rasprave na društvenim mrežama, a na portalima ni ne čitam komentare. Ali, kada komentiram, potakne me glupost drugih ljudi i želja da ih ispravim ili upozorim na gluposti koje su napisali.

živci

Komentiram kad imam veze s temom, kad sam nešto iskusila na vlastitoj koži, a posebno kad me razljuti glupost ljudi. Odgovaram lijepo i postujem druge, ali imam se potrebu izraziti.

Tema o kojoj znam dovoljno da bih komentirala i površni ili tekstovi s krivim informacijama.

Ljudi koji misle da sve znaju najbolje, a nemaju pojma.

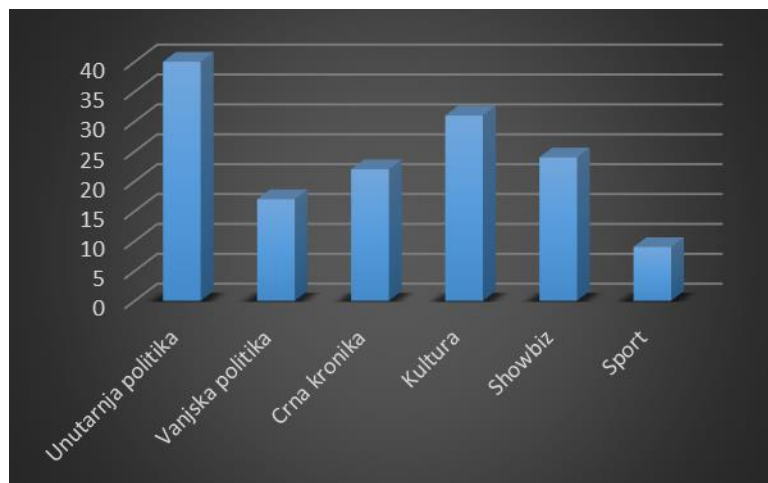
gluposti koje sam procitala

zajebancija

više različitih mišljenja o istoj stvari

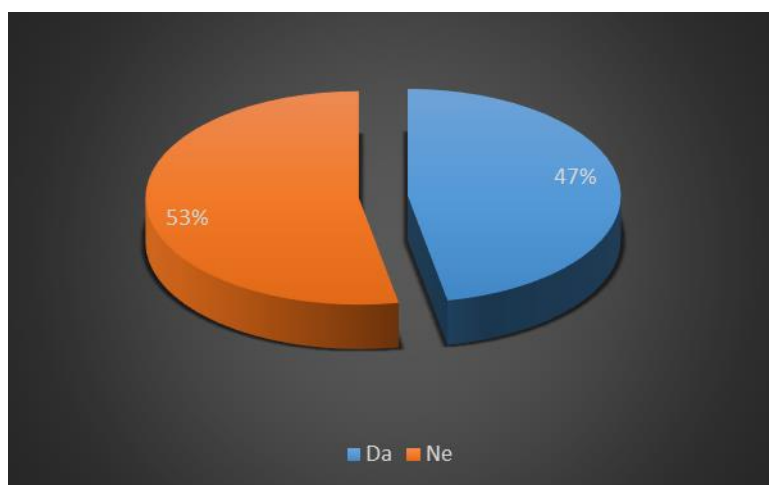
Slika 8.1.4 Odgovori u kojima saznajemo zašto ispitanici komentiraju neki događaj

Na pitanje „Ako komentirate, koji sadržaj najčešće komentirate?“ odgovorilo je 87 ispitanih. I ovo je pitanje bilo neobavezno, ali i jedino koje je nudilo mogućnost za više odgovora. Na ovo pitanje trebali su odgovoriti samo oni koji su odgovorili na prethodna dva pitanja. Budući da je broj odgovora veći za 30, pretpostavljam kako 30 ispitanih nije govorilo istinu kada su tvrdili da nikada ništa nisu komentirali. Sljedeći graf pokazuje što je „komentatorima“ najzanimljivije komentirati, tj. koju rubriku portala najviše prate. Saznajemo kako *Unutarnju politiku* najviše vole komentirati (njih 40). Iznenađujuće je kako je 31 osoba odgovorila da najčešće komentira članke vezane uz *Kulturu* dok njih 24 radije komentira *Showbiz*. Rubriku *Crna kronika* komentira njih 22, *Vanjsku politiku* 17 osoba, a samo 9 ispitanih komentiraju članke vezane uz *Sport*.

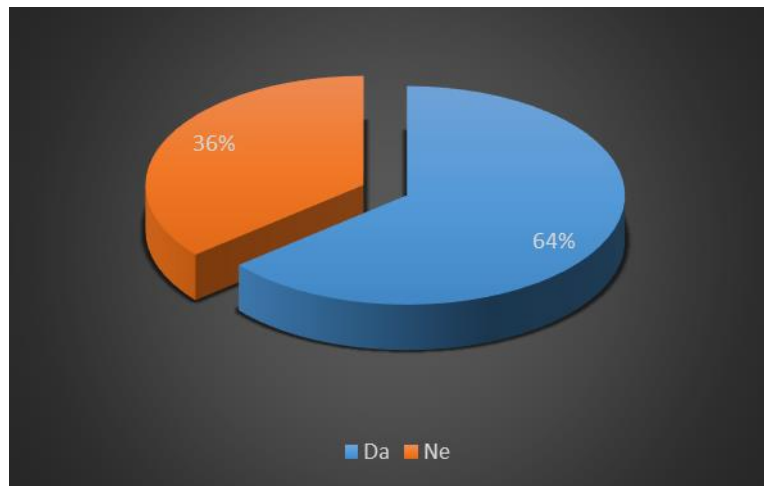
Graf 8.1.8 Ako komentirate, koji sadržaj najčešće komentirate?

Na jedno od najvažnijih pitanja ankete „Mislite li da komentari na bilo koji način utječu na Vas?“ odgovorila je 241 osoba jer je ovo pitanje bilo obavezno. Pitanje sam postavio kako bih dobio uvid u to kako komentari, ako ne svjesno, onda zasigurno podsvjesno, utječu na anketirane (promjena stajališta, mišljenja i teorija spirale šutnje), odnosno – ako se njihovo mišljenje izdvaja iz mase, hoće li se pridružiti toj masi zbog straha od izolacije, ruganja, vrijeđanja i sl. Čini se kako su anketirani uvjereni da komentari ne utječu na njih. Od 241 osobe 127 smatra kako komentari ni na koji način ne utječu na njih, dok 114 smatra kako ipak utječu.

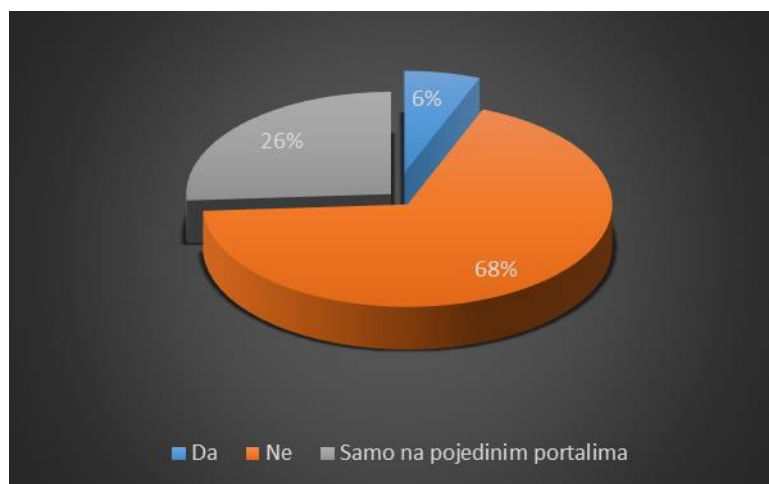
Graf 8.1.9 Mislite li da komentari na bilo koji način utječu na Vas?

Pitanje suprotno prethodnom, „Mislite li da novinarski tekst na bilo koji način utječe na Vas“ donosi zanimljive podatke. Više od 60% (čak 155 ispitanika) smatra kako novinarski tekst utječe na njih, dok je 86 odgovorilo kako misli da na njih ni na koji način ne utječe novinarski tekst.

Graf 8.1.10 Mislite li da novinarski tekst na bilo koji način utječe na Vas?

Trinaesto pitanje glasilo je „Smatrate li da komentare treba ukinuti?“, a ponuđeni odgovori bili su: *Da*, *Ne* i *Samo na pojedinim portalima*. Da komentare ne treba ukinuti smatraju 164 osobe, njih 63 smatra kako ih treba ukinuti na pojedinim portalima, a samo 14 ispitanih bi komentare ukinulo na svim portalima.

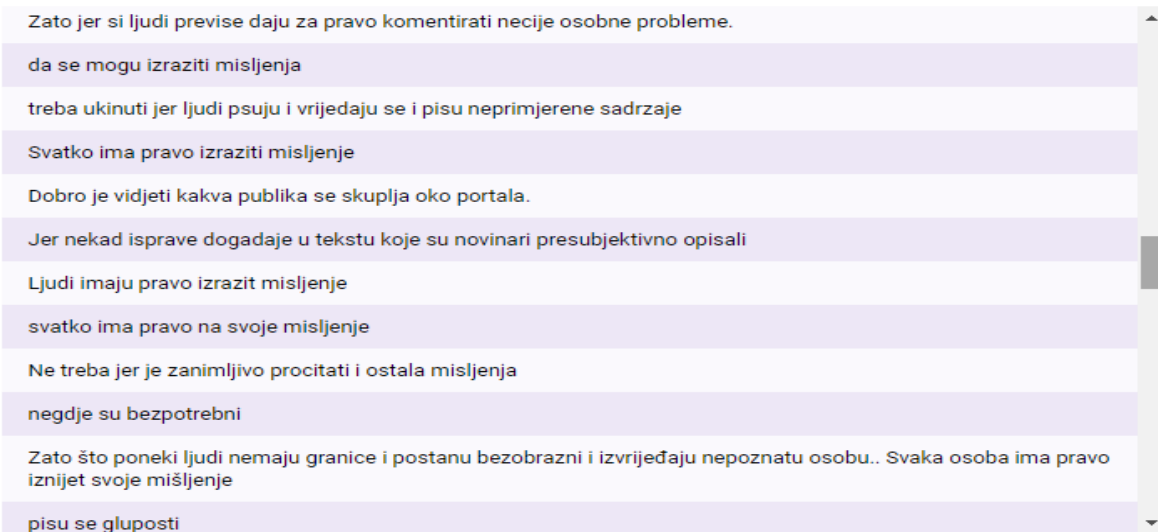
Graf 8.1.11 Smatrate li da komentare treba ukinuti?

Pretposljednje pitanje koje nudi odjeljak za upisivanje odgovora, a nadovezuje se na prethodno glasilo je: „Zašto komentare treba/ne treba ukinuti?“ Na ovo pitanje odgovorilo je svih 241 ispitanih budući da je pitanje bilo obavezno, a odgovori su zanimljivi i najčešće „brane“ svoje stajalište kako komentare ne treba ukinuti. Najviše ispitanih napisalo je kako ih ne treba ukinuti zbog slobode govora, zatim slijedi odgovor kako svatko ima pravo na svoje mišljenje i može ga javno iznijeti.

Neki od odgovora bili su: *Zato sto ljudi imaju pravo iznositi svoje misljenje. Iako su njihova misljenja ponekad skroz neutemeljena, zivimo u demokraciji pa je dopusteno imati neutemeljena misljenja.; Ne treba ih ukinuti jer nekada mogu ukazati na pogreške, ali i sadržavati dodatne informacije; Meni osobno svejedno da ili ne; O pojedinim vijestima i temama nije potrebno bilo čije mišljenje; Komentari su odraz misljenja drustva, barem onog dijela koji prati odredeni portal koji komentiraju; Ima nešto što ljudi znaju mimo novinara pa se može i iz toga nešto saznati; Zbog gluposti koje netko pise; Svatko od nas ima pravo na svoje mišljenje, iako neki ljudi nemaju strama, kulture i odgoja....ljudi napišu svašta, ali opet to je njihovo pravo, slagali se s time ili ne.; Ne treba ih ukinuti jer komentari potiču interakciju među čitateljima, a medijima to ide u prilog i zato što se ljudi vole vraćati na onaj portal na kojem su mogli izraziti svoje mišljenje; Nemam nikakvu korisnu svrhu; Zbog uvredljivih sadržaja itd.* Ostali razlozi koje su ispitanici navodili nalaze se na Slici 8.1.5.

Zašto komentare treba/ne treba ukinuti?

241 odgovor

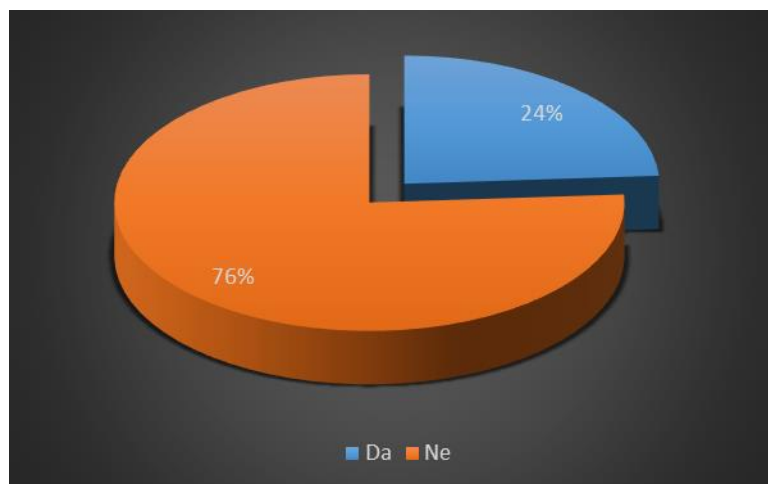

Zato jer si ljudi previse daju za pravo komentirati necije osobne probleme.
da se mogu izraziti misljenja
treba ukinuti jer ljudi psuju i vrijedaju se i pisu neprimjerene sadrzaje
Svatko ima pravo izraziti misljenje
Dobro je vidjeti kakva publika se skuplja oko portala.
Jer nekad isprave dogadaje u tekstu koje su novinari presubjektivno opisali
Ljudi imaju pravo izrazit misljenje
svatko ima pravo na svoje misljenje
Ne treba jer je zanimljivo procitati i ostala misljenja
negdje su bezpotrebni
Zato što poneki ljudi nemaju granice i postanu bezobrazni i izvrijeđaju nepoznatu osobu.. Svaka osoba ima pravo iznijet svoje mišljenje
pisu se gluposti

Manje se ljudi zabrinjavaju zbog gluposti
Ionako su beskorisni
Jer zabavljaju javnost
Na dosta portala se komentari razvijaju kontra smjera teme članka, tj. na našim (balkanskim) portalima, često se poteže pitanje nacionalizma gdje mu je najmanje mjesta, i to postaje izuzetno umarajuće. Čak mi se čini da sam nedavno u članku vezanom za Rimca vidio slične komentare. Kako i zašto? I ja bih volio znati.
Jer je to sloboda govora/izražavanja i ne možemo to nikome uskratit
Zbog lažnih informacija
Zato jer su ljudi sve gluplji i gluplji od toga, pisu stvari koje nemaju hrabrosti rec uzivo
Zbog uvredljivih sadržaja
jer isti ne utjecu na moj osobni stav
Svako ima pravo na svoje mišljenje
Mislim da ne treba ukinuti ali treba ograničiti komentare na specifičnim clancima jer postoji mnogo ljudi koji ne ostavljaju konkretne komentare vec im je cilj svada, prepucavanje i slicno.

Slika 8.1.5 Odgovori u kojima saznajemo zašto bi neki ispitanici ukinuli komentare, a zašto neki ne

Posljednje anketno pitanje „Jeste li ikad bili žrtva govora mržnje na internetu?“ postavio sam kako bih saznao koliko je ispitanih doživjelo govor mržnje te je li taj postotak zaista visok. Od 241 ispitanika, njih 58 odgovorilo je kako su barem jednom bili žrtva govora mržnje – što je gotovo 25%. 183 ispitanih odgovorilo je *Ne*.

Graf 8.1.12 Jeste li ikada bili žrtva govora mržnje?

8.2 Anketno istraživanje – zaključak

Rezultati provedene ankete pokazuju kako su ispitanici ankete pod nazivom *Utjecaj komentara na recepciju medijskih sadržaja, ili cijena online interakcije?*, njih 271, prosječne dobi između 18 i 24 godine i ženskog spola. Anketa je u startu zadovoljila moja očekivanja budući da mi je ciljana skupina anketiranih bila mlađa populacija koja je u većem broju zastupljena na društvenim mrežama, a isto tako oni najčešće i komentiraju. Prosječan ispitanik ankete je osoba ženskog spola, u ranim dvadesetim godinama te je vjerojatno studentica ili je pak završila fakultet. Ona ne čita novine, a glavni izvor informacija su joj portali i to najčešće *Index.hr*, a rjeđe *Dnevno.hr*. Anketa također otkriva kako najviše ispitanika čita komentare ispod objavljenih članaka i to, ako zbrojimo postotke onih koji su odgovorili *Da* i *Ponekad*, dolazimo do 93,8%. Kao razlog čitanja komentara najčešće su navodili to što im je dosadno ili zato što su im komentari zanimljivi. Od svih ispitanih, samo njih 25% nekada je nešto komentiralo, a ono što ih potiče na komentiranje određenog sadržaja jest, kako navode „ljudska glupost“, neupućenost pojedinih ljudi u temu o kojoj pišu, ali i potreba da iznesu svoje vlastito mišljenje. Anketa je također pokazala iznenađujući podatak, oni koji su nekada nešto komentirali imali su ponuđeno nekoliko rubrika koje nalazimo na svim portalima te su trebali označiti koju rubriku najčešće komentiraju. Tako saznajemo kako je *Unutarnja politika* na prvom mjestu, a na drugom mjestu je *Kultura*, što zaista iznenađuje. *Sport* se najmanje komentira kod ispitanih. Više od 50% ispitanih smatra kako komentari ni na koji način ne utječu na njih dok 65% smatra kako novinarski tekst za razliku od komentara utječe na njih. Na prethodno pitanje trebaju li se komentari ukinuti ne iznenađuje podatak kako je njih 68% protiv dok ih 5,8% misli kako ih treba ukinuti. Da bi se komentari trebali ukinuti samo na pojedinim portalima, smatra 26,1% anketiranih.

Posljednjim pitanjem htio sam saznati koliko je i je li ikad itko od ispitanih bio žrtva govora mržnje na internetu. Tako saznajem da je njih 24% nekada bilo žrtva govora mržnje, a 76% ispitanih odgovorilo je kako nije bilo nikada.

9. Analiza sadržaja

Pracjenje medija omogućuje nam proširenje metodološkog pristupa u komunikološkom istraživanju poznatom i kao analiza sadržaja. Analiza sadržaja uvedena je kao instrument pomoću kojeg određujemo što mediji doista rade te pokušavamo definirati uređivačku politiku prema različitim aspektima društvenog života. Analiza sadržaja je osnova pozitivističke tradicije u medijskim istraživanjima te poziva na otkrivanje, ali i na mijenjanje stvarnosti koja nas okružuje.

Metoda koju sam koristio u analizi sadržaja komentara ispod članaka portala *Dnevno.hr* i *Index.hr*, a koji govore o istoj temi – ratifikaciji Istanbulske konvencije – jest kvantitativna analiza sadržaja, što znači da ću pomoću nje prikazati objektivan, kvantitativan i opravdan opis nekog sadržaja. Zbog ove faze istraživanja bolje ćemo razumjeti i interpretirati rezultate koje sam dobio putem prethodno provedene anketa te uvidjeti podudaraju li se podaci. Analiza sadržaja je presudna funkcija koja služi kao sredstvo za reviziju, odnosno provjeru demokracije, kako navodi Elezevoić prema McQuailu (2012: 62).

Najčešći problem koji se javlja kod analize sadržaja je onaj vezan uz objektivnost jer promatrani kodovi i načini razvrstavanja u medijskim istraživanjima nisu jednoznačni do te mjere da bi bilo moguće govoriti o objektivnosti (usp. Elezović 2012: 62-64).

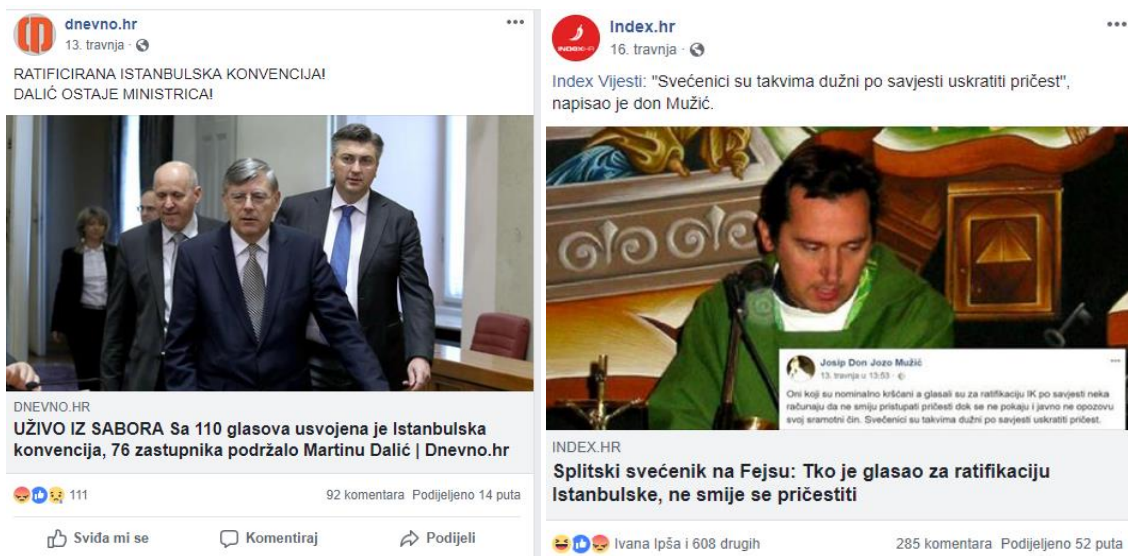
9.1 Definiranje istraživačkog pitanja/hipoteze

Analiza sadržaja obuhvatit će ukupno 515 komentara ispod dva članka na portalima *Dnevno.hr* i *Index.hr*. Nastojat ću analizirati koliko je osoba komentiralo anonimno, tj. s lažnog Facebook računa, koliko ih je komentiralo sa svojim pravim identitetom kao što ću odrediti i njihov spol te tako saznati koji spol je dominantniji u komentiranju. Isto tako, nastojat ću podijeliti komentare na *pozitivne*, *negativne*, *uvredljive* i *neutralne*, ali i analizirati koliko komentara je bilo konstruktivno te argumentima i činjenicama branilo svoje stajalište. Na temelju toga lako ću zaključiti koliko „komentatora“ zaista nešto zna o temi i koriste li interakciju za „pametne“ debate ili samo puko iznošenje onoga čega je sve češće u medijskom prostoru – govora mržnje.

9.2 Jedinica analize sadržaja

Jedinica analize sadržaja je jedan komentar na Facebooku ispod članka *Dnevno.hr* s naslovom *UŽIVO IZ SABORA Sa 110 glasova usvojena je Istanbulska konvencija, 76 zastupnika podržalo Martinu Dalić* te članak na portalu *Index.hr* s naslovom *Splitski svećenik na Fejsu: Tko je glasao za ratifikaciju Istanbulske, ne smije se pričestiti*. Ukupno je analizirano 515 komentara, tj. 375 osoba-komentatora.

Razlog odabira ova dva članka i njihove analize, kao i analize komentara jest upravo taj što je početkom 2018. godine Istanbulska konvencija podijelila hrvatsku javnost, izazvala brojne rasprave te potaknula katoličke, neprofitne udruge da se bore protiv ratifikacije Istanbulske konvencije jer, prema njima, potiče rodnu ideologiju što se protivi moralnim, tradicionalnim i kršćanskim vrijednostima.

Slika 9.2.1 Naslovnice analiziranih komentara

9.3 Cilj istraživanja

Osnovni je cilj istraživanja bio pokazati koliki je omjer anonimnih profila u usporedbi s onim profilima čiji je identitet pravi te koliko su komentari suvisli i konstruktivni ispod navedenih članaka. Isto tako, želim istražiti koji spol je dominantniji u komentiranju i je li publika dvaju navedenih portala zaista istog svjetonazora kao medij ispod kojeg su napisali komentar. Također, cilj istraživanja je utvrditi postoji li u ovim primjerima spirala šutnje,

odnosno postoji li osoba koja se možda većini konzervativnih komentatora ispod članka portala *Dnevno.hr* suprotstavila iznošenjem svoga mišljenja, a ako postoji – u kojem je to broju ili postotku? Isto vrijedi i za portal *Index.hr*

9.4 Interpretacija rezultata

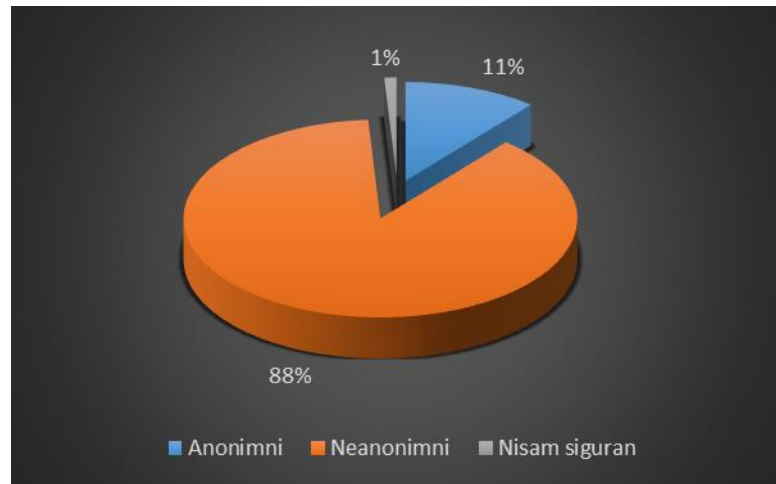
Na naslovnici portala *Dnevno.hr* ukupno je 137 komentara od čega je njih 92 (63%) originalnih komentara dok su 45 (33%) komentara bili odgovori (*reply*) na originalne komentare. Treba napomenuti kako je bilo četiri komentara u kojima je postavljena fotografija, tri komentara sadržavala su emotikone, dva komentara video i jedan poveznicu – ukupno 10 komentara čiji sadržaj nije bio tekstualan.

Sljedeći korak u analizi sadržaja bio je utvrditi koliki je postotak anonimnih i neanonimnih korisnika Facebooka koji su komentirali članak. Ono što je pri analizi komentara odmah bilo očito jest kako je više osoba napisalo više od jednog komentara pa je tako navedeni članak zapravo komentirala 101 osoba. Od 101 osobe utvrdio sam kako je 89 (89%) njih bilo s pravim identitetom/neanonimno, a „samo“ 11 (11%) osoba bilo je anonimno dok za jedan profil nisam siguran (muškarac). Način na koji sam utvrdio je li netko neanoniman bio je pregled svih profila osoba koje su komentirale. Budući da su svima, osim jednoj osobi, profili bili otključani, na temelju njihovog imena, broja Facebook prijatelja, fotografija, kao i komentara ispod njihovih fotografija koje su komentirali uglavnom članovi obitelji i bliži prijatelji – lako sam mogao utvrditi kako je 89 osoba neanonimno.

Odsustvo osnovnih informacija ili pak postavljanje funkcionalnog, ali očito lažnog imena, također su mi pomogli pri razabiranjima profila. Anonimne osobe su one koje nisu imale fotografiju, imale su desetak prijatelja i ono najbitnije – njihovo je ime očigledno lažno. Isto tako, mjesto rođenja i mjesto stanovanja su u najvećem broju gradovi udaljeni nekoliko tisuća kilometara, ili jednostavno ostale osnovne informacije uopće nisu navedene. Neka od njihovih lažnih imena su *Tomislav Čobanov*, *Ante Buffon*, *Werner Niedermayer*, *Krunoslav S Žgela* itd.

Zanimljivo je kako na portalu *Dnevno.hr* u najvećem broju komentiraju neanonimne osobe, a one koje su anonimne imale su negativne, čak i uvredljive komentare, ali slagali su se s mišljenjem većine da Hrvatska nikako nije trebala ratificirati Istanbulsku konvenciju. Nije bilo proturječja – razlog velikog postotka istomišljenika na portalu je vjerojatno to što je poznato kako je publika *Dnevno.hr* izrazito konzervativna i desno orijentirana te je jasno kako

liberali i oni manje konzervativni pojedinci izbjegavaju takve portale, pa samim time i komentiranje.

Graf 9.4.1 Omjer anonimnih i neanonimnih komentatora

Kao što sam u uvodnom djelu napisao, komentare sam odlučio analizirati te ih podijeliti na *optimistične (pozitivne)*, *pesimistične (negativne)*, *uvredljive* i *neutralne*. Rekao bih kako je upravo ova podjela najvažnija budući da ćemo njome dobiti konkretne rezultate koliko je zastupljen govor mržnje na portalu *Dnevno.hr*, ali ćemo i saznati je li zaista publika ovog portala konzervativna. Budući da je tema vrlo delikatna, nevažno o kojem portalu se radi, bilo je veoma teško razlikovati *optimistične* od *pesimističnih*, stoga sam pored *pesimističnih* svrstavao i one komentare koji svojom retorikom jesu negativni, ali sadrže vulgarne i uvredljive riječi te sam njih svrstao u grupu *uvredljivih komentara* – u ovu podjelu nisu uključeni komentari koji su sadržavali emotikon, fotografiju, poveznicu ili video. Od 127 tekstualnih komentara zaključio sam kako je njih 72 negativnog tona, odnosno komentatori se nisu slagali s ratifikacijom Istanbulske konvencije te su jasno isticali nezadovoljstvo. Neki od komentara negativnog tona bili su (oznaka iza inicijala imena i prezimena citiranog komentara označava spol autora):

Ovo će samo još ojačati otpor naroda ovakvim političkim birokratima i propastima kojima nastoje zaraziti društvo. Nije im dosta što nas okradoše, orobiše, gospodarstvo uništiše, mlade raseliše, nego sad još i čovjeka sama u sebi žele uništiti. E pa drugovi zarobljeni u tijelu gospode neće vam ta nakaznost proći – V.S. (m)

Prodali ste se za Judine skude sramota i prokletstvo....proketo vam bilo sve,onima koji su pritisnuli zeleni gumbic – J. B. (ž)

Kaj sad? Mozda ce hdz ova glasacka masinerija glasati protiv „ svetih krava“ koje vec 27 god sustavno unistavaju Hrvatsku? Privatizacija, ovsni zakon, abolicija, obijanje lustracije, oslobađanje zlocinaca, zgnjetavanje postenih radnika, sticenje ratnih profitera...sve po zakonu – T. F. L. (ž)

Prodane duse i sotonisti. Unistavate sve sto je normalno i prirodno – O. G (m)

Slijedi druga grupa po brojnosti, a to su *neutralni* komentari, njih 31. *Neutralnim* komentarima smatrao sam one koji su bili potvrdni – slagali su se s nečijim mišljenjem ili u njima nije jasno izražen stav autora. Također, u ovu grupu komentara spadaju i oni koji se ne tiču teme Istanbulske konvencije. Primijetio sam kako su *neutralni* komentari dominantni u *reply* komentarima. Neki od njih bili su:

Jel ti treba respirator mozda, da ti bude lakse? – L. C. (m)

Samo Živi zid!!!! – M. K. (m)

Bero pokupio 76-14 glasova HDZ-a... Bravo Bero... - Z. M. (m)

Mozda...zato su oni sa zvijezdom na celu bili jako milostivi prema hr.narodu kojem ta zvijezda nije 'bog'. Zbog zvijezde je do 90te hrvatsku napustilo 500 000hrvata katolika. Iz velike milosti valjda. – T. Č. (m)

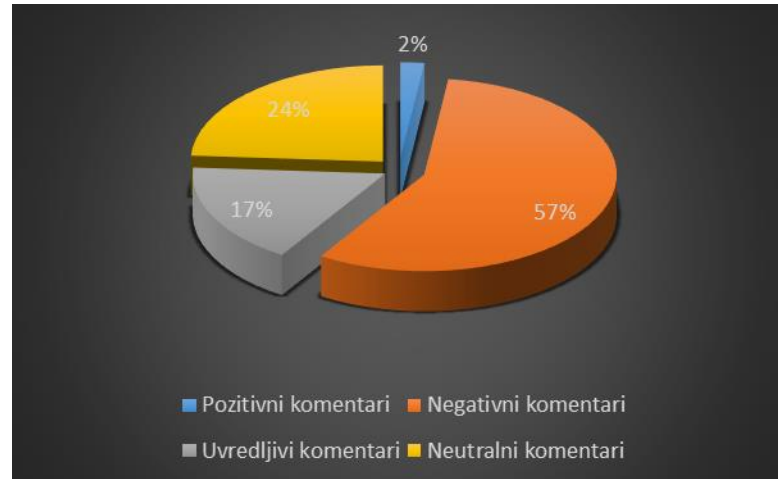
Pozitivnih komentara bilo je samo tri što ne iznenađuje budući da ovaj portal, sada je i dokazano, u najvećem broju čitaju ljudi orijentirani desno, no postoji vjerojatnost kako je utjecaj na one liberalne čitatelje imala spirala šutnje. Teorija po kojoj se pojedinac izdvojenog mišljenja ne slaže s većinom, no njoj će se nakloniti zbog izolacije ili nepotrebnog prepiranja ovdje je dokazana – možda se liberalniji građani nisu željeli upuštati u raspravu. *Pozitivnim* komentarima smatrao sam one koji su poduprli ratifikaciju Istanbulske konvencije, a to su bili:

Čestitam. Nešto dobro i od Plenkovića. – M. D. (m)

Isus je rekao: Ne sudite drugima da tebi ne bude suđeno – R. R. M. (m)

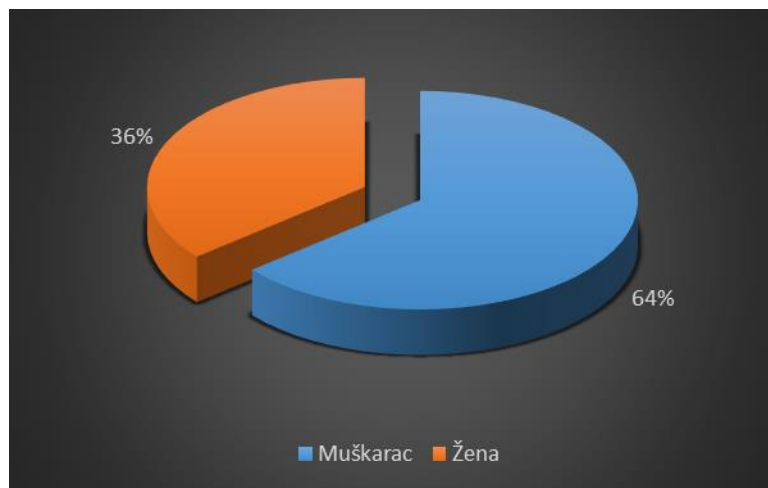
to je dobro za tu konvenciju prihvat njen , za hrvatsku , da zacepe gubice kleru da kler vidi iako zavlace njuske gdje im nije mjesto – politika , da nemogu oni odlucivati niti da ih treba uvazavati ,,,, - B. J. (m)

Naposljetku su ostali *uvredljivi* komentari kojih je bilo 21 odnosno 17%. *Uvredljive* komentare neću citirati zbog vulgarnosti sadržaja. U njima se najčešće spominju političari i političke stranke u Hrvatskoj, ali i „nevjernici“ koji su za ratifikaciju. Što se tiče konstruktivnosti i dekonstruktivnosti teksta, svaki komentar je bio dekonstruktivan. Niti jedan komentar nije sadržavao jasno iznesene činjenice i argumente zašto je netko protiv ili zašto je za ratifikaciju. Sadržaj komentara je u najvećem broju bio zgražanje njihovih autora postupkom hrvatske Vlade ili je pak komentiranje krenulo u drugom smjeru poput socijalizma, bivše države, prošlosti, nekad-sad itd.

Graf 9.4.2 Odnos pozitivnih, negativnih, uvredljivih i neutralnih komentara u postocima

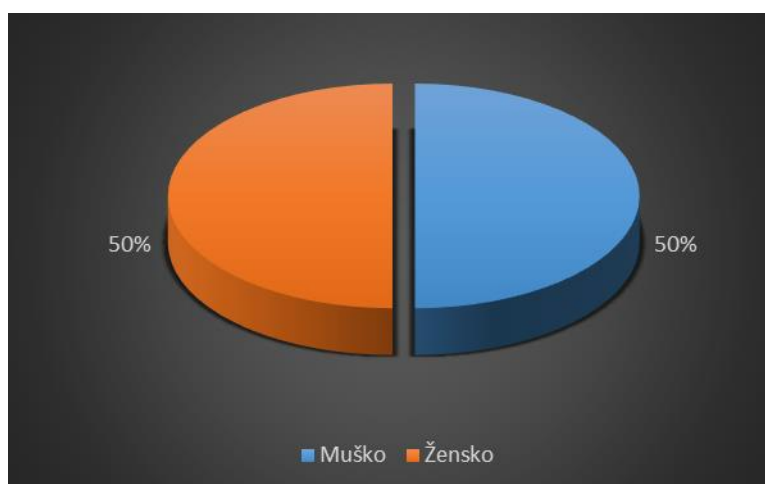
Analizom komentara ispod članka portala *Dnevno.hr* došao sam do podatka koji spol je dominantniji u komentiranju – od ukupno 101 osobe koje su komentirale, njih 65 muškog je spola dok je samo 36 žena.

Graf 9.4.3 Omjer spolova u komentarima na portalu Dnevno.hr

Što se tiče same analize napisanog novinarskog teksta, dolazim do zaključka kako novinari s portala *Dnevno.hr* nisu objektivni. Naime, *Dnevno.hr* je tog 13. travnja 2018. godine *live* pratio sjednicu Hrvatskog sabora i izvještavao svoje čitatelje svake minute o odlukama koje je Sabor izglasavao. U naslovu su naveli i izglasavanje nepovjerenja ministrici Martini Dalić čija je funkcija tada ovisila zbog skandala vezanog za zakon koji se tiče kompanije Agrokor. Iako je u tekstu povezano izglasavanje nepovjerenja ministrici Dalić i izglasavanje ratifikacije Istanbulske konvencije, zanimljivo je kako je samo jedan od 137 komentara spomenuo ministricu Martinu Dalić i to u kontekstu povezanom s lošim odlukama koje donosi Hrvatski sabor. Svoju tvrdnju kako novinari portala nisu objektivni zasnivam na činjenici kako su u navedenom članku napisane samo dvije izjave i to političara koji su protiv ratifikacije. Izjave su dali gradonačelnik Zagreba Milan Bandić i HDZ-ov saborski zastupnik Stevo Culej – u njima jasno i nedvosmisleno ističu kako su protiv ratifikacije.

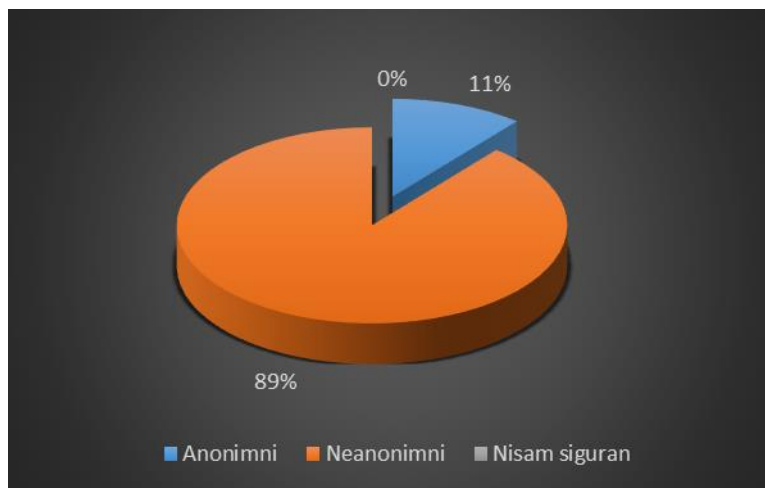
Sljedeću analizu sadržaja proveo sam na 378 komentara ispod članka na portalu *Index.hr* s naslovom *Splitski svećenik na fejsu: Tko je glasovao za ratifikaciju Istanbulske, ne može se pričestiti*. Od ukupno 378 komentara, 285 je originalnih dok je 93 *reply* komentara. Važno je napomenuti kako je u 17 komentara bio stavljen emotikon, a u jedan video – dakle, ukupan broj tekstualnih komentara jest 360 koji su naposljetku i analizirani. Kao i u prošloj analizi, tako i u ovoj analizi sadržaja došao sam do zaključka kako je 378 komentara napisalo zapravo 306 osoba od čega je, zanimljivo, muškaraca bilo isto kao i žena (153). Ovim istraživanjem možemo spoznati kako muškarci i žene u jednakom omjeru koriste interakciju ako se radi o temi koja je dominantna u medijima, osobito u popularnom mediju poput *Indexa*.

Graf 9.4.4 Omjer spolova u komentarima na portalu Index.hr

Kako je na ovom članku bilo mnogo više komentatora nego na članku portala *Dnevno.hr*, bilo je očekivano kako će i broj anonimnih osoba biti nešto veći. Na isti način kao i u prethodnoj analizi razvrstavao sam Facebook profile komentatora po principu cijelog pregleda njihovog profila. Tako sam na osnovu broja prijatelja, fotografija, objava, ali i komentara ispod njihovih fotografija zaključio je li profil lažan ili ne. Od 306 osoba koje su komentirale, njih 271 je bilo neanonimno dok je 35 bilo anonimno – komentirali su s lažnog profila. Nakon dobivenog broja anonimnih komentatora odlučio sam istražiti koji je omjer „lažnih“ muškaraca ili žena na osnovu njihova imena ili pak navedenog spola u općim informacijama. Utvrdio sam kako je komentiralo 19 lažnih muških profila i 13 ženskih dok za tri profila nisam mogao odrediti spol. Imena koja su koristile anonimne osobe bila su na očigled izmišljena i lažna, a informacije navedene na njihovom profilu to i potvrđuju. Tako se primjerice anonimne osobe na Facebooku nazivaju: *Nina Roff*, *Pako Trtjaun*, *Viki Vikic*, *Ivan Vranješ*, *Marko Mostarac*, *Hans Lang* itd.

U navedeni zbroj ukupnih komentatora kao i analizu spola anonimnih ili neanonimnih osoba uključio sam i onih 18 autora čiji je komentar bio emotikon, fotografija ili video, ali ih zbog njihova sadržaja nisam razvrstavao prema tonu komentara (*pozitivan*, *negativan*, *uvredljiv*, *neutralan*).

Graf 9.4.5 Omjer anonimnih i neanonimnih komentatora

Nakon prethodnog određivanja anonimnosti korisnika, kao i njihovog spola, uslijedila je analiza komentara na temelju onoga što je napisano. Kao i u analizi na portalu *Dnevno.hr* komentare sam svrstavao u četiri grupe: *pozitivni*, *negativni*, *uvredljivi* i *neutralni*. *Pozitivnim* komentarima smatrao sam one koji su poduprli splitskog svećenika koji je na svom Facebook profilu napisao kako se oni koji su glasali za Istanbulsku konvenciju, tj. oni koji je podržavaju, ne smiju pričestiti – zabranjeno im je! U samo 7 komentara izražena je potpora i slaganje s izjavom svećenika. Njih sam smatrao *pozitivnim* komentarima. U postotku je to 2%. Neki od pozitivnih komentara bili su:

To je normalno ako krše Božju zapovjed ne mogu na pričest – F. P. (m)

Ima li život smisao bez pričesti? – T. D. (m)

Sasvim normalno, ako si za protuprirodne stvari, dva mame i dva tate, onda ne razmislijaš ni o moralu ni kso krscanin jer je to prktiv Crkve i Boga namernuti „zakon“ ,dakle ne treba ti onda ni pricest ni Bozja pomoc u zivotu kad nisi uz njega. – J. M. (ž)

Ja sam za. Stovise, zakaj bi uopce nekoga trebalo „pricestiti“. Buju ljudi polahko dosli k sebi, nadam se. – T. R. S. (m)

Najveći broj komentara bio je u grupi *negativnih*. Iako je liberalan portal, usudio bih se napisati kako *Index.hr* čita jednako konzervativne publike koliko i liberalne, budući da je najčitaniji *online* medij u Hrvatskoj, stoga i iznenađuju rezultati istraživanja jer bi bilo

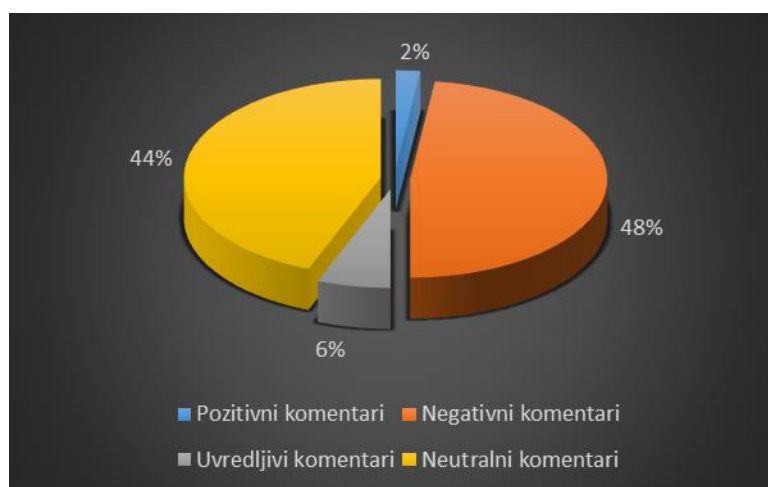
očekivano kako će konzervativno orijentirano mnijenje „dignuti glas“ i iznijeti svoje mišljenje, no ipak nije – velika vjerojatnost kako je ovdje opet razlog spirala šutnje kao i kod publike portala *Dnevno.hr*. Tako je *negativnih* komentara, tj. onih koji se nisu slagali s mišljenjem svećenika i onih koji bi ratificirali Istanbulsku konvenciju, dosegao 179 odnosno 48%. U *negativnim* komentarima su se najčešće splitski svećenik, Crkva, ali i ostali svećenici nazivali pogrđnim imenima kao što su *idiot, majmun, budala, pedofili, govna, sotonisti i sl.*

A svećenici pedofili smiju djeliti sv.pricest!? - K. K. K. (ž)

Necu ulaziti u njegovu pricu ali to nije osoba koja moze govoriti u Bozje ime.Bez uvrede i ljutnje zar takvi svecenici mogu ispovjedati ljude ili drzati vjeronauk u skoli?otislo je sve predaleko i postalo degutantnomislim da je vrijeme da se ipak pogleda tko je za svecenicki piziv jer ovo ipak nije osoba k9ja služi Bogu i narodu – O. C. (ž)

TKO SI TI DA IM SUDIŠ NEMOJTE SA SVOJOM PRIČOM VJERNIKE ODBIJAT OD CRKVE. - B. A. (m)

A da se organizira referendum o izdvajanjima novca poreznih obveznika za crkvu. Da građani u tom segmentu imaju priziv savjesti i uskrave im taj nobac. Dok su živjeli u proslom sistemu bile su im ljepse poruke s oltara. Ovo vise nema veze s vjerom vec ne znam s cime. – E. F. (ž)

Graf 9.4.6 Odnos pozitivnih, negativnih, uvredljivih i neutralnih komentara u postocima

Neutralnih komentara bilo je 161 što je 44%, a oni su uglavnom bili *reply* komentari gdje su komentatori pisali kako se slažu s nečijim mišljenjem ili su jednostavno skrenuli s teme članka pa pisali o vladajućima, državi, porezu itd. Budući da je većina *neutralnih* komentara zapravo imala negativnu konotaciju te se slagala s većinom koji ne podržavaju izjavu splitskog svećenika, mogao bih zaključiti kako je negativnih komentara zapravo oko 70%.

Ma ta IK je glupost teska. Srbija je ratificirala pa je opet muz prebio onu pjevacicu jer mu je dirala mob. Stitit ce zene ka i zenevska kon. Sto je zastitila Škabrnju i Vukovar. Teska glupost
- D. J. (m)

Je kaj mu je?Kako on ima pojma ko je glaso tko ne? Stvarno tu kod nas po Zg nit je ikoga briga za DA ili NE.. Posto zivimo u kvartu punog ljudi iz vojske nama je trac tipa...Kaj sad ako Trup i Putin krenu kaj bumo mi sad jer nam Siria nije daleko i lupamo gluposti i lajemo po njima . Neki kod nas jesu neki nisu za Ik ali .Alii kod nas je sve preotkaceno i,,easy...“ Di bi nasem sveceniku ovakvo sto palo na pamet? Svasta Boze dragi cime se ovaj tip bavi? „Umirem“... - I. J. W. (m)

Bar nečem da se čovjek ima nasmijati. – R. Ž. (m)

U poljskoj je ratificirana istanbulska... - V. V. (ž)

Naposljetku, *uvredljivih* komentara koje neću citirati zbog vulgarnosti sadržaja bilo je „samo“ 21 odnosno 6%. U njima su komentatori od kojih je većina bila anonimna na vulgaran način prozivali svećenika i Crkvu. Isto tako, naglašavali su kako je Crkva kao institucija postala mafija koja se sve više petlja u državu i manipulira lakovjernim masama, uz vulgarne riječi. Što se tiče konstruktivnosti komentara ispod članka *Index.hr*, ponavlja se slučaj kao i u prethodnoj analizi sadržaja. Svi komentari su destruktivni. Niti jedan komentar nije sadržavao argumente i činjenice koje bi opravdavale izneseno stajalište. Gotovo svi komentari su sadržavali osvrt na svećenikov postupak ili Istanbulsku konvenciju.

Što se tiče objektivnosti teksta, ona se ne može procijeniti budući da je tekst kratak. Ipak, na temelju toga što novinar ni u jednoj rečenici nije istaknuo svoje ili pak stajalište redakcije, možemo reći kako je tekst objektivan. U tekstu se iznosi kako su neki zadovoljni, a neki ne ratifikacijom te je prenesen Facebook status svećenika.

10. Etnografsko istraživanje

Etnografija dolazi od riječi *etno* što znači narod i *grafis* što znači pisati. Dakle, etnografija zapravo znači opisivanje nekoga naroda, odnosno običaja koje prakticiraju pripadnici toga naroda u svom svakodnevnom životu. Ova metoda istraživanja zasnovana je na ideji kako se svojstva nekog sustava ne mogu nužno razumjeti na pouzdan način neovisno jedan o drugome. Prilikom etnografskog istraživanja koriste se kvalitativne metode kao što su primjerice promatranje, dubinski intervju ili skupni intervju. Njezin krajnji cilj jest opisati neku zajednicu u njezinom izvornom obliku, ali bez narušavanja obrasca ponašanja od strane istraživača (usp. Perić 2007: 1-2).

Današnja etnografija bavi se obično zajednicama te se fokusira na opise suvremenih okolnosti, a ne na događaje koji su se dogodili u prošlosti. Tradicionalna etnografija naglašavala je važnost zajedničkih osobina određene skupine, no suvremena etnografija okreće se varijacijama u kulturnom sustavu. Etnografske grupe više nisu usmjerene na mala i primitivna društva, već su fokusirane na urbane društvene oblike (usp. Potkonjak 2014:11).

Svoje etnografsko istraživanje na osobama koje na društvenim mrežama često komentiraju članke odlučio sam provesti kako bih doznao nešto više o njihovim navikama i potrebama da gotovo uvijek iznesu svoje mišljenje na određenu temu. Ovim istraživanjem, koje sam proveo *online* pomoću kratkog upitnika, htio sam saznati je li publika na dva različita portala zaista različitog svjetonazora. Kako bih to postigao, napravio sam dva upitnika, jedan namijenjen publici portala *Dnevno.hr*, a drugi namijenjen čitateljima portala *Index.hr*. Da bih postigao odgovore samo onih osoba koje komentiraju, upitnik broj 1 postavio sam u komentar na nekoliko desetaka različitih novinskih tekstova na portalu *Index.hr* dok sam upitnik broj 2 postavio u komentare na portalu *Dnevno.hr*.

Etnografsko istraživanje

Poštovani,
etnografsko istraživanje na čitateljima portala index.hr provodim u svrhu pisanja završnog rada pod nazivom "Utjecaj komentara na recepciju medijskih sadržaja, ili cijena online interakcije?". Anкета je anonimna, što znači da nitko neće provjeravati Vaše odgovore. Svi Vaši odgovori strogo su povjerljivi i koristit će se isključivo kao skupina podataka za statističku obradu. Molim Vas da odvojite malo vremena i iskreno odgovorite na dolje postavljena pitanja.
Unaprijed zahvaljujem i srdačno Vas pozdravljam!

*Obavezno

Spol *

- Muško
 Žensko

Dob *

- Manje od 18
 18-24
 25-34
 35-44
 45-54
 Više od 55

Stupanj obrazovanja *

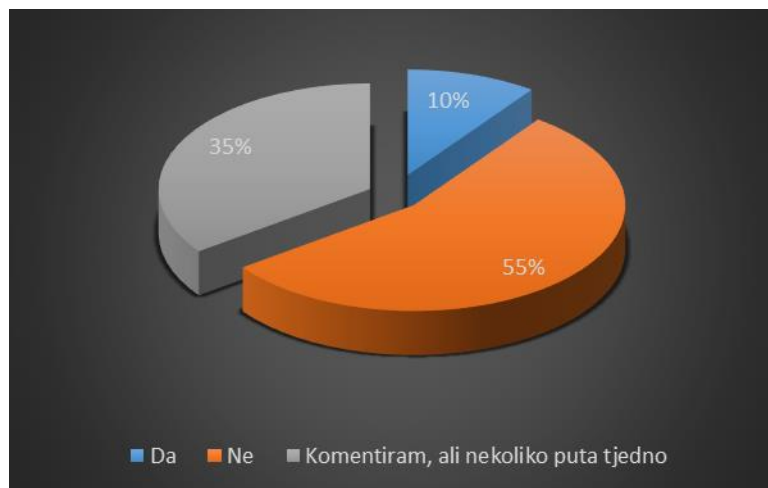
- Osnovna škola
 Srednja škola
 Fakultet
 Doktorat

Slika 10.1 Kratki upitnik namijenjen komentatorima portala *Index.hr*

Na upitnik namijenjen *Indexovim* čitateljima odgovorilo je ukupno 29 osoba od čega je njih 10 muškaraca (34,5%) i 19 žena (65,5%). Najveći broj ispitanih bio je u dobi između 18 i 24 godine, njih 11, sedmero ih je bilo između 35 i 44 godine, a petero osoba između 25 i 34 godine. Jedna osoba je imala više od 55 godina, kao što je i jedna osoba bila mlađa od 18 godina. Četiri osobe imaju između 45 i 54 godine.

Što se tiče stupnja obrazovanja, 10 osoba još uvijek ide u srednju školu ili ju je završilo, isto kao što je 10 osoba navelo kako pohađa ili je završilo fakultet. Devet osoba je kao svoje obrazovanje navelo osnovnu školu, a zaključujem kako niti jedna osoba s doktoratom ne komentira događaje na portalu *Index.hr*.

Nakon tri opća pitanja uslijedilo je pitanje: „Komentirate li svaki dan članke portala *Index.hr*?“ Od 29 odgovora, tri osobe komentiraju članke svaki dan, 16 osoba ih ne komentira svaki dan, dok 10 osoba komentira, ali nekoliko puta tjedno.

Graf 10.1 Komentirate li svaki dan članke na portalu Index.hr?

Na pitanje „Mislite li da je portal Index.hr neovisan“ odgovorilo je 29 osoba od čega njih 16 (55,2%) smatra kako je portal neovisan, a 13 ispitanih (44,8%) izjavilo je kako portal nije neovisan. Ovim pitanjem sam htio saznati što komentatori misle o neovisnosti portala te time zaključiti je li to možda razlog njihovog komentiranja – mogućnost da ih objektivan tekst više potiče na iznošenje vlastitog mišljenja. „Kojeg ste svjetonazora?“ bilo je sljedeće pitanje kojim sam želio saznati jesu li čitatelji zaista liberalni budući da je u analizi sadržaja dokazano kako je enormno velik broj komentara bio za ratifikaciju Istanbulske konvencije. 23 osobe su izjavile kako su liberalnog svjetonazora, a njih šest se izjasnilo kao konzervativne osobe.

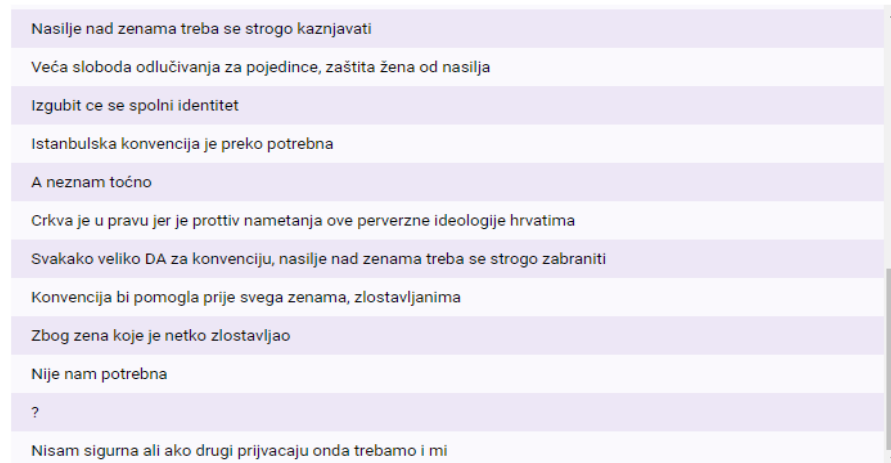
Graf 10.2 Omjer konzervativnih i liberalnih čitatelja portala Index.hr

Pretposljednjim pitanjem htio sam utvrditi točnost njihova svjetonazora, a pitanje je glasilo: „Smatrate li da je Hrvatska trebala ratificirati Istanbulsku konvenciju?“ Od 29 osoba, 21 osoba izjasnila se kako je Istanbulska konvencija trebala biti ratificirana, dok je njih 6 bilo

protiv ratifikacije. Posljednjim pitanjem htio sam saznati razloge zašto su za ratifikaciju ili protiv nje. Neki od odgovora bili su: *Jer je to jedino ispravno; Potrebna nam je. ; Hrvatskoj je konvencija potrebna. ; Konvencija je potrebna za gradanski napredak; Ne treba nam jos i to; Crkva je u pravu jer je protiv nametanja ove perverzne ideologije Hrvatima* itd.

Zašto da/ne?

29 odgovora

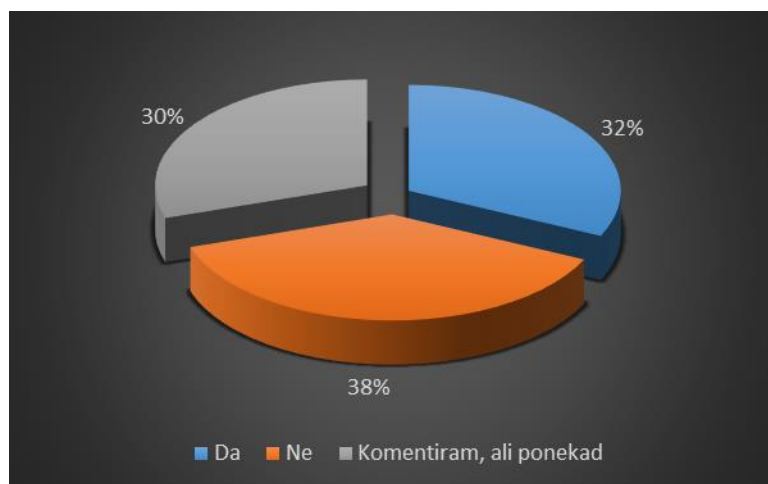
Slika 10.2 Ostali odgovori etnografskih ispitanika

Što se tiče etnografskih rezultata čitatelja/komentatora portala *Index.hr* zaključujem kako je njih najviše u dobi između 18 i 24 godine, no isto su tako prisutni i svi ostali uzrasti u nešto manjem broju. Čitatelji ovog portala su liberalni dok su oni konzervativni i manje konzervativni u manjini. Stoga ne čude podaci koji su dobiveni u ovom, ali i u prethodne dvije faze istraživanja budući da se poklapaju.

Identičan kratki upitnik bio je sastavljen i podijeljen među čitateljima portala *Dnevno.hr*. Na upitnik je odgovorilo ukupno 40 osoba, od čega je 32,5% muškaraca (13), a žena je 67,5% (27). Dob komentatora *Dnevno.hr* raznovrsna je, no najveći broj je u dobi između 35 i 44 godine, a zatim ih slijede oni koji imaju između 25 i 34 godina. Pet ispitanih ima između 18 i 24 godine, četvero između 45 i 54 godine. Tri osobe imaju manje od 18 godina, kao i troje njih više od 55 godina.

Stupanj obrazovanja pomalo iznenađuje, u najvećem postotku (62,5%), tj. 25 osoba završilo je osnovnu školu. Srednju školu pohađa ili je završilo osam osoba, fakultet pohađa ili ga je završilo šest osoba. Jedna osoba je kao stupanj obrazovanja stavila doktorat.

Na pitanje „Komentirate li svaki dan članke na portalu Dnevno.hr?“ – čak je 13 osoba odgovorilo *Da*, a 15 *Ne*. „Komentiram, ali nekoliko puta tjedno“, izjavilo je 12 osoba.

Graf 10.3 Komentirate li svaki dan članke na portalu Dnevno.hr?

„Mislite li da je portal Dnevno.hr neovisan?“ bilo je sljedeće pitanje. 24 osobe izjavilo je kako ga smatra neovisnim dok njih 16 misli kako portal nije neovisan. Što se tiče svjetonazora komentatora *Dnevno.hr*, njih 33 je konzervativnog svjetonazora što je bilo i očekivano, a samo 7 osoba je liberalno.

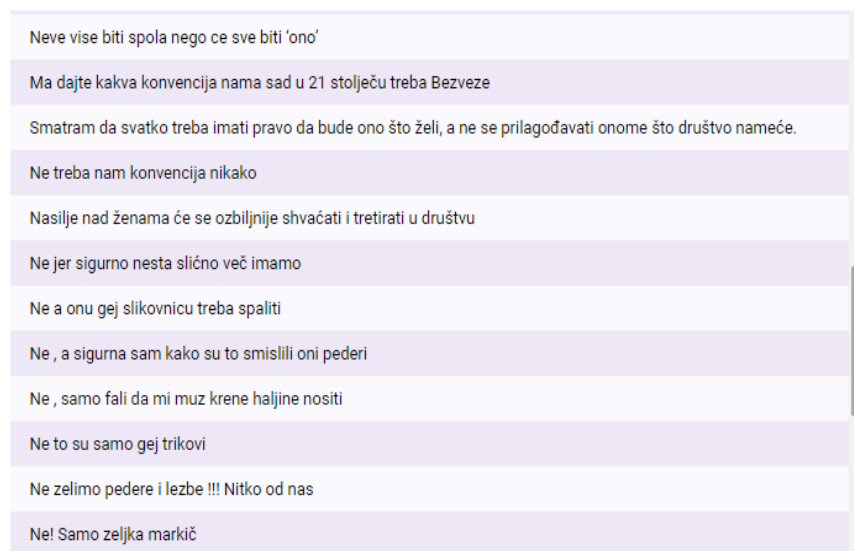
Graf 10.4 Omjer konzervativnih i liberalnih čitatelja portala Dnevno.hr

Kao i na portalu *Index.hr* i u ovom upitniku sam pretposljednjim pitanjem htio potvrditi svjetonazor čitatelja. Tako je protiv ratifikacije Istanbulske konvencije bilo 30 osoba (70%), a 10 osoba je bilo za ratifikaciju (30%). Posljednjim pitanjem htio sam saznati razloge zašto su pojedini čitatelji za, a pojedini protiv ratifikacije. Neki od odgovora bili su: *Ma pa*

*koji će nam to k***c; Previše mi zakona i gluposti imamo ne treba nam sad jos i ovo; Da; Ne jer crkva nie odobrila; Ma kakvi, pa to samo političari da njima pase; Nikako; Ne znam sta točno govori konvencija;*

Zašto da/ne?

40 odgovora

Slika 10.3 Ostali odgovori etnografskih ispitanika

Etnografsko istraživanje na čitateljima-komentatorima portala *Dnevno.hr* pokazuje kako je među njima najveći broj žena (27) i to najviše u dobi između 35 i 44 godina. Njihovo obrazovanje je na razini osnovne škole dok je nešto veći broj onih koji su završili srednju školu ili pak fakultet. Ne iznenađuje podatak kako je njih 70% konzervativnog svjetonazora i u skladu s time su protiv ratifikacije Istanbulske konvencije jer kako najčešće navode, nije u skladu s njihovom vjerom i moralom, a mogao bih zaključiti kako je sporna točka ratifikacije pitanje rodne ideologije.

Ovim istraživanjem saznajemo kako portal *Index.hr* zasigurno čita najveći broj liberalnih građana te se ne libe iznijeti svoje mišljenje dok su konzervativci publika portala *Dnevno.hr*.

11. Zaključak

Kao što je istraživanje pokazalo, nove tehnologije i njihov munjevit napredak u posljednjih desetak godina utjecali su na sve segmente života pojedinaca, ali i na medije koji su postali moje profesionalno zvanje. Posljednjih nekoliko godina sve češće se rade istraživanja u kojima se pokušava dokazati proporcionalnost *online* medija i novina. Drugim riječima, čitanost i prodaja tiskovina pada, a glavni izvor informiranja, osobito kod mladih postaje internet. *Online* novinarstvo utjecalo je negativno na standarde profesionalnog novinarstva jer se oni zbog novih medija sve češće krše. Ono što je prednost i vrlina novih medija konzumentima, novinarima je „zamka“ – brzina. *Online* mediji zbog velike konkurencije pokušavaju što prije objaviti neku vijest kako bi stekli reputaciju onih najboljih i najbržih, no vrlo često je ta brzina „sklizak teren“ kojeg se svi novinari trebaju paziti. Često se pod pritiskom objavljuju neprovjerene informacije te krše standardi profesionalnog novinarstva, a tako se vrlo lako izgubi čast i ugled zbog nepromišljenog i što hitrijeg izvještavanja.

Anketa na koju je odgovorila 241 osoba pokazala je kako 96% osoba, od kojih je 173 anketiranih između 18 i 24 godine više čita portale nego novine. Razlog ovomu ponajprije vidim u društvenim mrežama – brojevi hrvatskih korisnika svaki mjesec rastu, a upravo su preko društvenih mreža mediji povezani s konzumentima. Danas gotovo nitko ne upisuje u internetsku tražilicu određeni portal, a zatim ga čita, nego većina osoba čita sve ono što im je ponuđeno na društvenim mrežama. Kada govorimo o medijima, društvenim mrežama i njihovim korisnicima, nikako ne mogu izbjeći komentare koji su postali sastavni dio gotovo svakog čitanijeg portala. Interaktivnost koja je došla s razvojem tehnologije tada se činila blagoslov medijskim kućama jer je bilo jasno kako će imati brži i jasniji *feedback* svoje publike, znat će što publika traži, želi, čita, a posljedično će imati veći profit.

Kao što svaka medalja ima dvije strane, ima je i interaktivnost. Ono što je u početku izgledalo kao sjajna ideja i prilika da se pokrenu „pametne“ debate, da ljudi saznaju što osobe iz drugih krajeva zemlje, ali i svijeta misle, da razmjenjuju iskustva i možda saznaju nešto više o određenom događaju – uništeno je! U komentarima danas, otvorimo li bilo koji članak, možemo pročitati vulgarne, omalovažavajuće riječi upućene novinarima, ostalim komentatorima, redakcijama ili pak javnim osobama o kojima se piše. Govor mržnje kao najgora epidemija širi se internetom, a ljudi se međusobno vrijeđaju na rasnoj, vjerskoj, nacionalnoj osnovi, a najčešće mete napada su manjine. Koliko je govor mržnje raširen, unatoč zakonskoj regulativi, pokazuju primjeri u medijima – recimo, o tinejdžerima koji

počine samoubojstva jer su doživjeli sramoćenje, vrijeđanje i sve ono najgore što internet može napraviti. Ovaj problem je početkom godine prepoznala i naša država te je odlučila jasnije i strože definirati zakon, ali i kazne za one koji potiču ili šire mržnju. Ovom raspravom, svakako je pokrenuto i pitanje koliko je zapravo tanka granica između govora mržnje i slobode govora. I zaista tanka je, veoma tanka, ali postoji i smatram kako bi hrvatsko pravosuđe što prije trebalo poduzeti konkretne mjere protiv suzbijanja vulgarnog i uvredljivog ponašanja na internetu.

Analiza sadržaja dvaju portala, *Dnevno.hr* i *Index.hr*, pokazala je kako uvredljivih komentara ima nekoliko desetaka, tj. od 487 tekstualnih komentara, 42 ih je uvredljivog sadržaja. Komentari su to koje nisam citirao zbog vulgarnosti, no zaista u njima se može iščitati mržnja i njezino širenje što svakako može biti opasno. Iako je broj uvredljivih komentara zastupljen „samo“ 9%, ovo su brojke koje se ne smiju zanemarivati. Isto tako, analizom saznajemo kako je broj anonimnih profila povezan s načinom njihova izražavanja i možemo zaključiti kako je mogućnost anonimnosti u velikoj mjeri uzrok govoru mržnje jer su se upravo one osobe koje su bile anonimne/imaju lažan Facebook profil uglavnom izražavale neprimjereno.

Etnografsko istraživanje potvrdilo je prethodne dvije faze istraživanja kao i tezu kako je publika *Dnevno.hr* izrazito konzervativna i upravo takvog svjetonazora su svi njezini komentatori. Konzumenti portala, prema Reutersovom godišnjem izvješću to je najčitaniji *online* medij u Hrvata, *Index.hr* su liberalni, osobito njihova publika koja komentira sadržaj, no kao što sam prije napisao, na ovom primjeru bismo mogli dokazati postojanost spirale šutnje. Nemoguće je da *Index.hr* ne čitaju ljudi konzervativna i kršćanskog duha, no u komentarima članka koji je analiziran nije se našao velik broj ljudi koji brane splitskog svećenika. To nema smisla jer upravo je Crkva zastupala ne-ratifikaciju Istanbulske konvencije jer se protivi njihovom nauku pa stoga čudi što se nije pojavio veći broj ljudi koji podržavaju svećenika koji ne želi pričestiti one koji su bili za ratifikaciju.

Važno je napomenuti kako komentari podsvjesno utječu na recepciju medijskog sadržaja kod svih konzumenata, iako se veći broj anketiranih izjasnio kako misle da na njih više utječe novinarski tekst nego komentari. Ono što na nas djeluje podsvjesno je zapravo ono što najviše utječe na našu percepciju i ponašanje. Interakciju bi trebalo bolje iskoristiti, a manje širiti mržnju i poticati međusobne sukobe i prijetnje. Ne smijemo dozvoliti da tehnologija okrene čovjeka protiv čovjeka.

U Koprivnici, _____

Ivan Krznarić

12. Popis literature

Knjige:

[1] Malović, Stjepan. 2005. *Osnove novinarstva*. Golden marketing-Tehnička knjiga. Zagreb.

[2] Najbar-Agičić, Magdalena. 2015. *Povijest novinarstva*. Ibis grafika. Zagreb.

[3] Tkalec Verčić Ana; Sinčić Čorić, Dubravka; Pološki Vokić, Nina. 2010. *Priručnik za metodologiju istraživačkog rada u društvenim istraživanjima*. M.E.P. d.o.o. Zagreb.

Mrežni i elektronički izvori:

[1] Brautović, Mato. 2010. *Razvoj hrvatskog online novinarstva od 1993.-2010*. MediAnali: međunarodni znanstveni časopis za pitanja medija, novinarstva, masovnog komuniciranja i odnosa s javnostima, Vol.4 No.8 Rujan 2010.

https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=97969

(pristupljeno 08.08.2018.)

[2] Elezović, Almir. 2012. *O čemu pišu novine? Analiza sadržaja novinskih naslovnica (siječanj – lipanj 2011.)*. Medijska istraživanja: znanstveno-stručni časopis za novinarstvo i medije, Vol.18 No.1 Lipanj 2012.

https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=127110

(pristupljeno 12.08.2018.)

[3] Munivrana Vajda, Maja. 2013. *Novi Kazneni zakon u svjetlu pristupanja Europskoj uniji: inkriminiranje govora mržnje i nekih drugih oblika rasizma i ksenofobije*. Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, Vol.4 No.1 Travanj 2013.

https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=164883

(pristupljeno 10.08.2018.)

[4] Munivrana Vajda, Maja; Šurina Marton, Andrea. 2016. *Gdje prestaju granice slobode izražavanja, a počinje govor mržnje? Analiza hrvatskog zakonodavstva i prakse u svjetlu europskih pravnih standarda*. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Vol.23 No.2 Prosinac 2016.

https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=164883https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=261534 (pristupljeno 10.08.2018.)

[5] Potkonjak, Sanja. 2014. *Teren za etnologe početnike*.

<http://www.hrvatskoetnoloskodrustvo.hr/wp-content/uploads/2014/11/Sanja-Potkonjak-Teren-za-etnologe-pocetnike.pdf> (pristupljeno 18.08.2018.)

[6] Vilović, Gordana. 2011. *Govor mržnje*. Političke analize, Vol.2 No.6 Lipanj 2011.

https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=259211

(pristupljeno 10.08. 2018.)

[7] Upute autorima. <https://www.index.hr/vijesti/clanak/splitski-svecenik-na-fejsu-tko-je-glasovao-za-ratifikaciju-istanbulske-ne-smije-pristupiti-pricesti/1038871.aspx>

(pristupljeno 20.08.2018)

[8] Mitrović, Mia. *Dnevno.hr*. 2018.

<https://www.dnevno.hr/vijesti/uzivo-iz-sabora-glasovanje-o-istanbulskoj-konvenciji-uskorona-dnevnom-redu-1154173/> (pristupljeno 20.08.2018.)

[9] Peruško, Zrinjka. 2018.

<http://www.digitalnewsreport.org/survey/2018/croatia-2018/> (pristupljeno 20.08.2018.)

[10] <https://zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon> (pristupljeno 07.08.2018.)

[11] <https://www.index.hr/vijesti/clanak/reuters-potvrdio-index-je-broj-jedan-u-hrvatskoj/978590.aspx>

(pristupljeno 19.08.2018.)

Kvalifikacijski izvori:

[1] Perić, Ivan. 2007. *Etnografski pristup u sociologiji*. Metodološki esej. Sveučilište u Splitu. Split. str. 1-2.

<http://inet1.ffst.hr/images/50013723/PERIC-ETNOGRAFSKI%20PRISTUP%20U%20SOCIOLOGIJI.pdf>

(pristupljeno 19.08.2018.)

13. Popis slika

1. Slika 2.1 *Internet omogućava svakom korisniku da bude novinar i javno objavljuje*
<http://impulsportal.net/images/slikeVijesti2/citizen-journalism.jpg>
2. Slika 2.2.1.1 *Prva naslovnica online izdanja Vjesnika* <https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcToyEEXv1ynd0pS75eGIxVxkD7eGcyXFE6dsivPHY7VB0JH2qMT>
3. Slika 8.1.1 *Anketa je bila dostupna tri dana, a na nju je odgovorio 241 ispitanik*
4. Slika 8.1.2 *Odgovori ispitanika na pitanje „Zašto da/ne?“ čitaju komentare*
5. Slika 8.1.3 *Odgovori ispitanika na pitanje „Zašto da/ne?“ čitaju komentare*
6. Slika 8.1.4 *Odgovori u kojima saznajemo zašto ispitanici komentiraju neki događaj*
7. Slika 8.1.5 *Odgovori u kojima saznajemo zašto bi neki ispitanici ukinuli komentare, a zašto neki ne*
8. Slika 9.2.1 *Naslovnice analiziranih komentara*
9. Slika 10.1 *Kratki upitnik namijenjen komentatorima portala Index.hr*
10. Slika 10.2 *Ostali odgovori etnografskih ispitanika*
11. Slika 10.3 *Ostali odgovori etnografskih ispitanika*

14. Popis grafova

1. Graf 8.1.1 *Spol*
2. Graf 8.1.2 *Dob*
3. Graf 8.1.3 *Obrazovanje*
4. Graf 8.1.4 *Što više čitate?*
5. Graf 8.1.5 *Što radije čitate?*
6. Graf 8.1.6 *Čitate li komentare ispod objavljenih članaka na društvenim mrežama?*
7. Graf 8.1.7 *Jeste li ikada nešto komentirali?*
8. Graf 8.1.8 *Ako komentirate, koji sadržaj najčešće komentirate?*
9. Graf 8.1.9 *Mislite li da komentari na bilo koji način utječu na Vas?*
10. Graf 8.1.10 *Mislite li da novinarski tekst na bilo koji način utječe na Vas?*
11. Graf 8.1.11 *Smatrate li da komentare treba ukinuti?*
12. Graf 8.1.12 *Jeste li ikada bili žrtva govora mržnje?*
13. Graf 9.4.1 *Omjer anonimnih i neanonimnih komentatora*
14. Graf 9.4.2 *Odnos pozitivnih, negativnih, uvredljivih i neutralnih komentara u postocima*
15. Graf 9.4.3 *Omjer spolova u komentarima na portalu Dnevno.hr*
16. Graf 9.4.4 *Omjer spolova u komentarima na portalu Index.hr*
17. Graf 9.4.5 *Omjer anonimnih i neanonimnih komentatora*
18. Graf 9.4.6 *Odnos pozitivnih, negativnih, uvredljivih i neutralnih komentara u postocima*
19. Graf 10.1 *Komentirate li svaki dan članke na portalu Index.hr?*
20. Graf 10.2 *Omjer konzervativnih i liberalnih čitatelja portala Index.hr*
21. Graf 10.3 *Komentirate li svaki dan članke na portalu Dnevno.hr?*
22. Graf 10.4 *Omjer konzervativnih i liberalnih čitatelja portala Dnevno.hr*